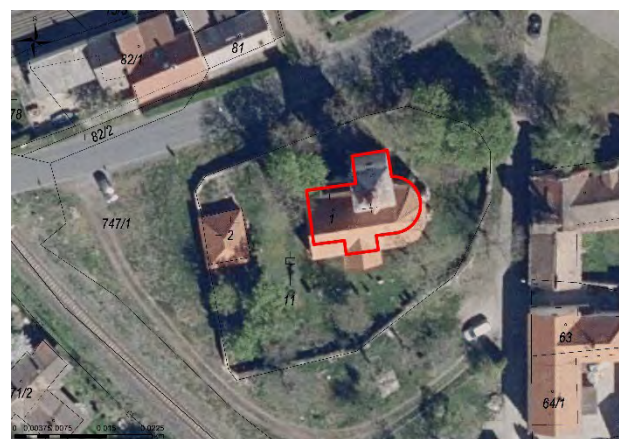
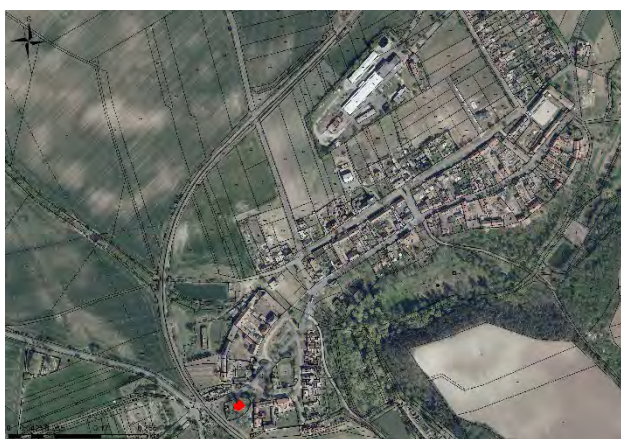

Část obce:	Břvany
Obec:	Břvany
Název:	kostel sv. Martina
Okres:	Louny
Kraj:	Ústecký
Parcelní číslo:	1
Kat. území:	Břvany
Číslo ÚSKP	42296/5-1074

Anotace

Břvany leží 5 km severovýchodně od Postoloprta a 7 km severozápadně od Loun při Hrádeckém potoce. Náleží do tzv. staré sídelní oblasti osídlené od pravěku, přičemž počátky vsi můžeme hledat v raném středověku. Základem půdorysné dispozice Břvan je mimořádně dlouhá ulicová náves na jižním konci rozšířená do podoby trojúhelníkového návesního prostranství. Na severním konci tohoto půdorysného útvaru stál hospodářský dvůr a na jižním konci kostel uprostřed bývalého hřbitova vymezeného ohradní zdí se vstupní bránou na východě a márnicí na západě.

Kostel se skládá z obdélné plochostropé lodi, na niž východním směrem navazuje ve shodné šíři plochostropý presbytář zakončený pěti stranami desetiúhelníku. Všechna nároží jsou zpevněna neodsazenými hranolovými opěrnými pilíři. K jižní straně kostela přiléhá jednopatrová obdélná přístavba obsahující v přízemí klenutou předsíň a v patře oratoř. K severní straně kostela je pak přisazena čtyřpatrová hranolová věž s klenutou sakristií v přízemí.

Nejstaršímu jádru kostela ze samého počátku 16. století náleží loď a presbytář, plánované jako klenuté, a také jižní předsíň, která byla původně otevřená hrotitou arkádou. Areál kostela byl vymezen hřbitovní zdí se štěrbinovými otvory a kostnicí na západě. Vzhledem k další stavební aktivitě se zdá být pravděpodobné, že výstavba kostela se značně protáhla a až do realizace krovu byl kostel snad ponechán v rozestavěném stavu. Z krovu z doby kolem roku 1550 se zachovala pouze západní vazba obestavěná západním štítem. Struktura jeho zdiva se odlišuje od obvodového zdiva lodi a presbytáře a dokládá časový rozestup mezi jejich výstavbou. Koruna zdiva byla v této době ještě níže a krov se štítem byly asi o 1,5 m vyšší, se sklonem 60°. V neposlední řadě byla po roce 1580 přistavěna věž s pozoruhodným arkádovým vlysem. Věž byla zakončena dřevěným zvonovým patrem a v roce 1581 do ní byl zavěšen současný zvon. Nejpozději s věží byla dokončena oratoř a zřízena kruchta, ze které byla přístupná jak oratoř, tak první patro věže. Zároveň byla upravena jižní předsíň a do zazdívký někdejší arkády byl osazen portál, který patrně mohl náležet první etapě. Stavební aktivita 16. století probíhala za panů z Veitmile.

V roce 1703 byl za Schwarzenbergů realizován stávající kůr a zřízeno exteriérové schodiště do věže. Roku 1720 bylo dřevěné zvonové patro věže nahrazeno patrem zděným a v roce 1782 do něho byla vložena zvonová stolice. Roku 1856 získaly Břvany farní status a následně byl na konci 50. let vystavěn nový krov a na počátku 60. let rozšířen hřbitov do současné podoby.

Popis¹

Jaroslav Skopec

Poloha a sídelní kontext Vojtěch Peksa	<p>Břvany leží 5 km severovýchodně od Postoloprta a 7 km severozápadně od Loun při Hrádeckém potoce. Kostel se nachází na jihozápadním okraji vsi uprostřed bývalého hřbitova vymezeného ohradní zdí se vstupní bránou na východě a márnici na západě. Břvany náleží do tzv. staré sídelní oblasti osídlené od pravěku. Počátky vsi můžeme hledat již v raném středověku, jak doložil archeologický výzkum prováděný při stavbě vodovodu jižně od vsi.² Břvany patří k poměrně velkým vesnickým sídlům. Základem půdorysné dispozice je mimořádně dlouhá ulicová náves na jižním konci rozšířená do podoby trojúhelníkového návesního prostranství. Na severním konci tohoto půdorysného útvaru stál hospodářský dvůr a na jižním konci kostel.³</p>
Charakteristika	<p>Kostel se skládá z obdélné plochostropé lodi, na niž východním směrem navazuje ve shodné šíři plochostropý presbytář zakončený pěti stranami desetiúhelníku. Všechna nároží jsou zpevněna neodsazenými hranolovými opěrnými pilíři. K jižní straně kostela přiléhá jednopatrová obdélná přístavba obsahující v přízemí klenutou předsíň a v patře oratoř. K severní straně kostela je pak přisazena čtyřpatrová hranolová věž s klenutou sakristií v přízemí.</p>
Rozměry a materiál zděných konstrukcí	<p>Lodě s presbytářem mají šířku kolem 7,1 m, celkovou délku 16,7 m a zdivo tloušťky 1,1 m s výjimkou severního zdiva lodi, které dosahuje 1,2 m. Jižní přístavba lodi s půdorysnými rozměry předsíně v přízemí 1,7 x 2,4 m má západní a východní zdivo tloušťky 1,4 m a zdivo jižní necelých 0,6 m. Oratoř v patře přístavby dosahuje půdorysu 1,5 x 3,2 m, přičemž západní a východní zdivo je zúženo na 1 m a jižní zdivo naopak rozšířeno na 0,8 m. Věž je vystavěna na přibližně čtvercovém půdorysu s vnitřní stranou pohybující se až do úrovně vstupu do krovu v rozmezí 3,5–3,7 m se zdívkou šířky 1,1 m. Ve vyšších úrovních je již půdorys rozšířen, vnitřní strana se tak pohybuje kolem 4,2 m a zdivo dosahuje tloušťky kolem tři čtvrtě metru. Zdivo lodi a presbytáře je tvořeno opukovým kamenem, který byl z velké části přitesáván do podoby méně pravidelných kvádrů šibrovaných tak, aby tvořily jednotlivé řady, které byly v nárožích svazovány velkými pravidelně opracovanými kvádry. Zdivo věže a západního štítu je na lících tvořené pečlivěji opracovanými opukovými kvádry bez použití šibrů a s nárožními vyžděnými z velkých pravidelně opracovaných kvádrů. Ty nesou na povrchu stopy po opracování plošinou s rovným úzkým a širším břitem, u opěráků byla použita plošina s rovným břitem, kterou byla provedena i obvodová stezka.</p>

¹ Text kapitoly Popis a interpretace, včetně vybraného obrazového materiálu uvedeného v kartě byl publikován v Jaroslav SKOPEC A KOL., *Středověké venkovské kostely okresu Louny*, Ústí nad Labem 2022.

² Záchraným archeologickým výzkumem proběhlým v roce 2010 v poloze U Jepy jižně od vsi byl prozkoumán zahloubený objekt a splachové vrstvy obsahující zlomky keramiky 9.–10. století (Martin VOLF – Kryštof DERNER, *Břvany, okr. Louny*, in: Eva Černá – Jana Kuljavceva Hlavová – Milan Sýkora (edd.), *Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 2009–2010*, Most 2012, s. 270–271). Blíže nelokalizovaný pak zůstává údajný nález raně středověkých hrobů v roce 1879 (J. BUBENÍK, *Slovanské osídlení*, s. 212).

³ J. PEŠTA, *Encyklopedie českých vesnic IV*, s. 42–45.

Interiér

Lod' je přístupná od západu kamenným portálem s ušima a obvodovým páskem. Interiér osvětluje celkem deset okenních otvorů. Sedm z nich, otevřených na jižní straně lodi a v závěru presbytáře, představuje oboustranně špaletované hrotité otvory s výplní v okenním záklenku nesenou dvojicí půlkruhů. Obdélný špaletovaný otvor směřuje z jihu pod kruchtu, která je od západu osvětlována rozměrným obdélným otvorem a od severu kruhovým otvorem rámovaným kamenným ostěním profilovaným na hranách prostým okosením. Západní část lodi zaujímá dřevěná dvoupodlažní kruchta vystavěná na půdoryse písmene „U“ s trojbokým půdorysným rozšířením západního křídla spodní etáže a oproti severnímu rameni kratším ramenem jižním. Kruchta je přístupná také od severu obdélným dveřním otvorem z podesty severního vnějšího schodiště (viz níže). V ose jižní stěny je otevřena nika vstupu předsíně, na jejíž straně je osazen kamenný hrotitý portál s široce okosenou hranou vyrůstající z trojúhelného čelně sklopeného náběžního štítu s vodorovnou čelní hranou.

Předsíň zaklenutá vysokou segmentovou valenou klenbou byla přístupná od jihu půlkruhovým portálem s profilací tvořenou stlačenými výžlabky střídajícími se se stlačenými oblouny a sevřenou na vnější straně okosenou hranou a na straně vnitřní segmentovým výžlabkem. Vnitřní prut je na stojce ukončen pravouhlým zalomením, vnější se protíná s krátkým vodorovným prutem. Archivoltu portálu rámuje od ostění odsazená pravouhle zalamovaná římsa profilovaná na vnitřní straně šikmou stezkou a výžlabkem s plynule navazujícím oblounem. Svislé části římsy jsou ukončeny kosočtverečným útvarem. Východní a západní stěna předsíně je otevřena segmenty sklenutými širokými nikami s parapety opatřenými kamennými deskami, jejichž čela jsou předsazena před líc zdiva a na spodní straně profilována okosením. V zadní stěně nik se nachází sokl ukončený segmentovým výžlabkem uprostřed zkosené hrany. Patro předsíně, v současnosti přístupné pouze z krovu, je plochostropé a původně osvětlované trojicí okenních otvorů, z nichž je dnes funkční pouze malý kruhový otvor vytesaný do čtvercové kamenné desky osazený vysoko pod stropem. V západní a východní stěně jsou otevřeny odkládací niky a v severní stěně se nachází zazděný široký segmentem zaklenutý otvor směřující do lodi.

Sakristie v přízemí věže je přístupná od jihu z presbytáře hrotitým portálem profilovaným široce okosenou hranou ukončenou na vnější straně patrně drobným oblounem. Profilace vyrůstá z trojúhelného čelně sklopeného náběžního štítu s vodorovnou čelní hranou, pod kterou se zalamuje i obloun. Po západní straně vstupu je prolomen otvor se schodištěm na kazatelnu. Interiér sakristie je zaklenut valenou klenbou s vysokým segmentovým obloukem a jedním párem protilehlých nestyčných trojbokých výsečí s vysokými segmentovými čely. Prostor je od východu osvětlován obdélným oboustranně špaletovaným okenním otvorem.

První patro věže je od západu přístupné obdélným dveřním otvorem, ke kterému je podél severní stěny lodi vedeno kryté schodiště nesené dvojicí hranolových pilířů a segmentových valených kleneb. K severu je schodiště otevřeno dvojicí arkád se segmentovým a stlačeným obloukem. Patro věže s trámovým stropem je osvětlováno od východu přes klíčovou střílnu vysekanou

	<p>do jednoho kusu kamenné desky, která se nachází na protilehlé straně západní, kde byla její nika zcela zazděna. V severní stěně se pak nachází okenní otvor vyplněný kamennou deskou, do níž je vysekán půlkruhový otvor s křížem. Druhé patro, které se navenek nijak neprojevuje, se nachází na úrovni vstupu do krovu, kam pronikají i parapety obdélných okenních otvorů třetího patra věže, v jejichž spodní části leží výrazný vnitřní ústupek zdiva věže. Na ústupku jsou založeny trámy štenýřové konstrukce třetího patra, na níž spočívá ve čtvrtém patře zvonová stolice. Třetí patro vyplněné štenýřovou konstrukcí je na volných stranách otevřeno obdélnými okenními otvory a doplněno na jižní straně menším zazděným obdélným otvorem. Čtvrté zvonové patro je vyplněno vzpěradlovou konstrukcí zvonové stolice o třech vazbách a do všech čtyř světových stran otevřeno půlkruhovými zvukovými otvory.</p> <p>Střecha kostela je sedlová s valbou nad závěrem presbytáře. Krov je hambalkový s dvojicí podélných stojatých stolic se sloupky s pásky a vzpěrami v plných vazbách, mezi jejichž vazné trámy jsou čepovány výměny pro začepování krátčat prázdných vazeb. Do západního zděného štítu otevřeného dvojicí klíčových střílnových okének je zazděna vazba ležaté stolice staršího krovu.</p>
Exteriér	<p>Fasády kostela jsou hladké, nečleněné, s ústupky omítky v nárožích imitujícími armování. Celá stavba stojí na předsazeném soklu, který je na lodi, presbytáři a předsíni ukončen okosem s výžlabkem uprostřed, kdežto na věži ostrým zkosením, a vrcholí profilovanou korunní římsou. Nároží presbytáře zpevňují neodsazené hranolové opěrné pilíře vrcholící kamennými pultovými stříškami pročleněnými v patě drobnou stříškou sedlovou, do jejíhož trojúhelného čela je u jihojihovýchodního opěráku umístěn kolčí štítek s figurou hrušky. Západní opěráky lodi jsou jednou neobvykle vysoko odsazeny a završeny sedlovou kamennou stříškou. Obdélné okenní otvory a otvory zvukové jsou rámovány šambránami, hrotité okenní otvory mají ustupující paspartu s imitací spárořezu. O něco zdobněji je pojato pouze bývalé jižní vstupní průčelí jižní přístavby, která je ve štítě opatřena ve zdivu a omítce zahlobeným rovnoramenným křížem, s níže osazeným drobným kruhovým okenním otvorem a pod ním dvojicí zazděných obdélných okenních otvorů s neprofilovaným ostěním. Mezi nimi je umístěna kamenná deska s ustupujícím lícem, v němž se nachází reliéf zobrazující sv. Martina na koni dělícího se o plášť s klečícím žebřákem. V přízemí se nacházející vstupní portál je vsazen do hrotitého arkádového oblouku s kamenným ostěním.</p>
Stavební proměny kostela Jaroslav Skopec	
Středověký kostel a jeho stavební proměny	<p>První písemná zmínka o Břvanech pochází z roku 1381.⁴ Je pravděpodobné, že v té době měla obec alternativní název, který se objevuje v rejstřících papežských desátků jako Všechlapy či Klášter, což zřejmě byly fary (probošství?) postoloprtského kláštera.⁵ Na kostele samotném však povrchovým průzkumem nejsou zjistitelné žádné stopy, které by takto staré konstrukce dokládaly. Není</p>

⁴ SOKA Louny, AM Louny, soudní kniha sign. I C 2, fol. 8v.

⁵ RDP, s. 70n. Blíže viz kapitola o církevní správě s. 34. Obvykle uváděná zmínka z roku 1407 (LE VII, s. 339: *Ulricus Celle lanue Vite prepositus*) se vztahuje ke Klášterci u Šumperka.

tedy vyloučené, že případná starší sakrální stavba zanikla společně s proboštvím a vlastním klášterem za husitských bouří, jak to lze předpokládat i v případě Skupic, které rovněž patřily do majetkového zázemí kláštera.⁶

Na základě stratigrafických vztahů s prokazatelně mladšími a dobře datovanými součástmi kostela lze za nejstarší jádro kostela pokládat loď a presbytář, které mají na rozdíl od věže a západního štítu lodi zcela odlišnou strukturu zdiva. Kostel byl vystavěn na progresivním půdorysu, který již sdružuje loď a stejně široký presbytář v jeden celek neoddělený vítězným obloukem a lze tak předpokládat, že prostor kostela s opěrnými pilíři na vnějším plášti⁷ měl být také opatřen nějakou formou síťové klenby, jak je tomu například v kostele ve Velkých Žernosekách (okres Litoměřice). Stopy po skutečné realizaci kleneb, či naopak dodatečném odstranění však nebyly na stavbě zjištěny. Od počátku bylo také jižní průčelí koncipováno jako vstupní s dvojicí opěrných pilířů, mezi něž byl na vnějším líci vyklenut hrotitý arkádový oblouk otevřené předsíně, za kterým se nacházel vlastní vstup do lodi kostela. Vzhledem k tomu, že jmenované opěráky jsou oproti ostatním dvojnásobně dlouhé, lze předpokládat, že v patře byla zároveň také plánována panská oratoř. Avšak její nijak neprofilovaná okenní ostění a reliéf se sv. Martinem spíše odkazují až na mladší dobu vzniku. Naopak pro bližší datování stavby samotné postrádáme výrazněji chronologicky citlivé prvky, i když celkový charakter stavby odkazuje na dobu vzniku kolem roku 1500. Tomu odpovídá i obecně přijímaná a v archivních materiálech uváděná doba vzniku v roce 1501 či 1502, kterýžto letopočet byl římskými číslicemi vytesán na ostění vsazeném do západního průčelí kostnice.⁸ Této době odpovídá i portál vsazený do zadržky arkádového oblouku předsíně, avšak jeho dodatečné osazení nedává jistotu o jeho prvotním umístění na stavbě. Ani jediný zachovaný kolčí štítek s figurou hrušky na jednom z opěrných pilířů presbytáře nepřispívá k bližší dataci, neboť vztah Hrušků z Března, kterým znak náleží, ke Břvanům není prozatím zřejmý.

Přestože je samotný počátek 16. století pro vznik stavby příhodný, můžeme s jistotou konstatovat pouze to, že loď, presbytář a základní hmota předsíně vznikly před rokem 1550, kdy bylo káceno dřevo použité na stavbu krovu, jehož část zůstala zachována jako součást západního štítu.⁹ Konstrukce ležaté stolice s výrazným odsazením mezi hambalkem a rozpěrou a pásky, které byly plátovány i do nedochovaných krokví, plně této dataci odpovídají. Sklon nedochovaných krokví dosahující 60° zároveň prozrazuje, že vrchol štítu byl při realizaci současného krovu snížen a zároveň byla i zvýšena korunní římsa a sklon střechy upraven na současných 50°. Díly původní korunní římsy však zůstaly zachovány a posunuty výš, přičemž pouze díly na západním průčelí byly ponechány na svém místě, ovšem za cenu odstranění jejich profilu tvořeného

⁶ Další informace k možnému staršímu předchůdci kostela bude snad v budoucnu možné získat archeologickým výzkumem, který se dosud kostela ani jeho blízkého okolí nedotkl.

⁷ Na severním průčelí lodi v místě východního pilíře schodiště lze teoreticky očekávat další opěrný pilíř, nacházející se přesně proti západní zdi jižní předsíně. Pilíř mohl zaniknout nejpozději při stavbě zmíněného schodiště.

⁸ Martin EBEL – Petr MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina, stavebně historický průzkum*, Praha 1997, s. 1

⁹ Veškeré uvedené dendrochronologické datování a odběr vzorků provedl v roce 2018 Ing. Tomáš Kyncl.

výžlabkem uprostřed okosení.¹⁰ S krovem byla zároveň stavebně dokončena i jižní předsíň s oratoří v patře, u jejíhož kruhového otvoru se podařilo dendrochronologicky datovat překlad po roce 1544.

Poměrně dlouhá pomlka mezi výstavbou kostela a jeho finálním zastřešením zavdává podnět ke spekulaci, proč se tak stalo. Příčinou mohla být například živelná katastrofa, či přichází v úvahu varianta, kdy kostel zůstal rozestavěný a stavebně zakonzervovaný, snad s provizorní střechou. Pro první variantu však na stavbě nebylo možné zjistit žádné viditelné stopy, neboť konstrukce, které by to dokazovaly, jsou dnes odstraněny, nebo jsou trvale skryty pod omítkami. Pro druhou možnost také neexistují pevné doklady, avšak další výstavba kostela dokládá, že stavební aktivita 16. století se rozpadla do více etap, které vzájemně dělilo několik desetiletí a uvedená možnost tak nabývá vyšší pravděpodobnosti. Po třiceti letech od vztyčení krovu byla totiž vystavěna věž, na níž bylo použito dřevo kácené v roce 1580. Datovány byly nejenom do zdiva autenticky zavázané stropní trámy a štenýřová konstrukce vynášející někdejší zvonovou stolicí, ale také kuláč z odříznutého trámku lešení využitého při stavbě věže, který se dochoval na exteriérové straně na úrovni krovu lodi a presbytáře. S uvedenou datací pak koresponduje osazení dochovaného zvonu od Brikcího z Cimperka opatřeného letopočtem 1581. Postupnou výstavbu dokládá i odlišný sokl věže a lze jí snad vysvětlit i jedinou anomálii postihnutelem v organismu stavby, kterou je odsazení zdiva v napojení závěru presbytáře a věže. Nejpozději s věží byla zřízena kruchta, patrně o třech nestejně dlouhých ramenech, z nichž západní bylo od severu osvětlováno kruhovým okenním otvorem, který snad nahradil otvor starší, neboť před opravou fasády byla po jeho západní straně zřetelná vertikální spára. Jižní rameno mohlo být protaženo až na úroveň oratoře, která byla osvětlována od jihu dvojicí obdélných okenních otvorů, na východě a západě opatřena nikami a do lodi se otevírala vysokým segmentovým obloukem. V jeho dnešní zadržce se dochoval i zděný omítaný parapet s vynechaným průchodem na západní straně, který mohl být uzavíratelný jen dvířky. Patrně pouze k němu bylo dotaženo rameno kruchty, aby byla zbylá část oratoře ponechána s volným výhledem na oltář. Existenci severního ramene je možné zase předpokládat za základě dnes zazděného průchodu do prvního patra věže, který byl v této době jediným přístupem do vyšších pater.¹¹ Pro úplnost však dodejme, že nelze vyloučit ani samostatná dřevěná schodiště k oběma jmenovaným vstupům.

První patro věže bylo od druhého odděleno na vnějším líci pásem přesně tesaných kamenných kvádrů s drobnými lichými půlkruhovými arkádami, jejichž cvikly vyplňovalo diamantování s dominující čtyřcípou hvězdou skládanou z dutých trojbokých jehlanů.¹² Na pás dosedaly parapety menších obdélných

¹⁰ Úsek bývalé římsy západního průčelí je dnes skryt pod omítkou a viditelný je z fotodokumentace před opravou fasád, která byla realizována v roce 2004. Profil korunní římsy je uveden v M. EBEL – P. MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina*, s. 8 plánové a obrazové přílohy.

¹¹ Další vstup nelze explicitně vyloučit na místě dodatečného západního dveřního otvoru, avšak umístění západního otvoru ve tvaru klíčové střílny tuto variantu ztlačuje, až vylučuje.

¹² Kvádry jsou po opravě fasád z roku 2004 skryty pod omítkou a jediným viditelným exemplářem je kvádr nacházející se v zadržce západního okenního otvoru současného třetího patra věže.

okenních otvorů rámovaných kamenným ostěním s vnitřní okosenou hranou, která vyrůstala z čelně sklopeného trojúhelného náběžního štítku s čelní vodorovnou hranou. Okenní otvory se nacházely v severních polovinách západní a východní stěny, kde jsou v interiéru věže rozeznatelné záklenky jejich nik. Ty však zanikly v důsledku otevření současných okenních otvorů barokních a viditelné tak jsou pouze z fotodokumentace před opravou fasády. Z této dokumentace a z absence stop po případných zadržkách můžeme soudit, že se jednalo o jedinou dvojici otvorů tohoto patra. Jejich poloha byla zřejmě vyvolána osovou polohou sloupků štenýřové konstrukce, která je osazena na interiérovém ústupku zdiva nacházejícím se přibližně na úrovni arkádového pásu. Pod ním byl na jižní stěně realizován vstup do krovu, který byl při mladších úpravách zvyšován a na straně krovu rozšířen o pravoúhlý ústupek, takže zde nelze vyloučit v 16. století existenci portálu. Poslední zvonové patro bylo nahrazeno při barokní úpravě a jeho podobu neznáme, avšak z dopisu P. I. Bayera z 13. února 1720,¹³ na základě jehož posouzení byly stavební úpravy realizovány, se dovídáme, že zvonové patro věže bylo bedněné, patrně na nějaké rámové konstrukci, která mohla být pomocí konzol částečně předsazena před zděný líc.¹⁴

V přízemí věže umístěná sakristie byla minimálně od východu, jak je obvyklé, osvětlována okenním otvorem, který byl při mladších úpravách rozšířen. Vyloučit nelze ani okenní otvor na severu, avšak stopy pro to chybí. V sakristii je dnes deponován i nevysoký kamenný oktogonální artefakt s kónickými stranami, který je na horní straně mělce miskovitě prohlouben. Předmět zřejmě pochází z 16. století a mohl teoreticky sloužit jako kropenka.

Pro věž je poměrně závažná archaická použitých architektonických forem, jako je arkádový pás s diamantováním, okenní ostění druhého patra věže s čelně sklopenými náběžními štítky či zdivo samotné s poměrně precizním lícem vyskládaným z kvádrů. To vše jsou spíše znaky charakterizující stavební praxi kolem roku 1500, což nás přivádí nazpět k myšlence nedokončené stavby ze samotného počátku 16. století, pro kterou mohly být uvedené prvky připraveny a využity až o 80 let později. Naopak portál do sakristie svou profilací těmto formám neodpovídá a celkovému výrazu stavby se přizpůsobuje pouze svým hrotitým záklenkem. Obdobných forem je i jižní portál lodi, jehož osazení lze také spojit až s výstavbou věže. V takovém případě se naskytá možnost, že nahradil portál z první stavební etapy, který pak posloužil jako vstupní portál do předsíně a zpětně by datoval první etapu výstavby do uvažovaného roku 1501/2.

V průběhu 16. století byla společně s kostelem stavěna i hřbitovní zeď a kostnice, které však byly v mladším období zásadně upraveny a přestavěny. V 16. století hřbitovní zeď vymezovala oválný půdorys kostelního okrsku a připojovala se k východním nárožím kostnice, která se nacházela vně areálu. Tento stav zachycuje ještě mapa stabilního katastru z roku 1843 a plán z roku

¹³ M. EBEL – P. MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina*, s. 2.

¹⁴ Dřevěné konzoly hypoteticky předpokládal P. Macek na základě cihlami zazděných drobných otvorů pod zvonovým patrem západního průčelí, které byly patrně v době zpracovávání stavebněhistorického průzkumu kostela. Blíže M. EBEL – P. MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina*, s. 12 a 18. Otvory však nebyly v té době přístupné pro bližší průzkum a nelze tedy vyloučit ani možnost, že se jednalo o zadržky otvorů po dřevěném lešení.

	<p>1860, podle kterého byl hřbitov rozšířen do současné podoby a původní zdi byly ponechány jen v jeho východní polovině.¹⁵ S ohledem na nesourodé armování západních nároží neodpovídající pečlivé skladbě užitě na kostele a charakter zdiva užívajícího i druhotné prvky nelze současnou márnici pokládat za původní kostnici z 16. století, ale za stavbu vzniklou její přestavbou v roce 1724.¹⁶ Za pozůstatek kostnice lze snad považovat pouze spodní partii jižního zdiva, které se svým charakterem zdatelně odlišuje od výše navazujícího zdiva, neboť je vyzděné z opukových kvádříků, jaké jsou užitý na západním štítě lodi a na věži. Existenci kostnice v 16. století však kromě jmenovaného zdiva dokládá množství druhotně užitých armovacích kvádrů s opracováním shodným s kvádry kostela a zejména na západním průčelí osazené ostění niky s kruhovým otvorem, kde měla být vytesána datace 1501/2. V neposlední řadě se pak na kvádrů jihozápadního nároží nachází vytesaná kamenická značka s důlky na konci ramen, které jsou provedeny i na kříži vytesaném na východní stojce jižního portálu předsíně a lze jej také patrně pokládat za značku kameníka. Zajímavou součástí ohrazení byl i objekt přiléhající na severovýchodě ke kostnici, zaznamenaný na plánu z roku 1860, který svým oblým půdorysem předstupoval před zeď. Jeho na první pohled atypický půdorys svádí k domněnce o jeho fortifikační funkci, která nabývá reálnějších kontur v kontextu dochovaných zazděných tří šterbinových otvorů ve východní polovině hřbitovní zdi. Otázkou zůstává, zda se jednalo o skutečně zamýšlené a funkční užití obraných prvků, či pouze o jejich symbolický význam, který lze spíše předpokládat u klíčových střílen kostela, v jejichž nikách postrádáme opěry pro palné zbraně. V úvahu však připadá i varianta, kdy na počátku 16. století mohlo být s reálným fortifikačním využitím kostela počítáno, avšak v průběhu dlouhé doby ve výstavbě byl tento koncept opuštěn.</p> <p>Stavební aktivita 16. století je spojena s pány z Weitmile, kteří Břvany společně s větší částí někdejšího postoloprtského majetku získali již v roce 1480.¹⁷</p>
<p>Stavební proměny kostela v novověku</p>	<p>Po třicetileté válce, která byla pro Břvany velmi pustošivá, jsou od 70. let 17. století doloženy na kostele stavební práce, při nichž byl mimo jiné v roce 1674 pořízen současný hlavní oltář¹⁸ a v roce 1680 byl zřízen v kostele malý okenní otvor,¹⁹ který snad lze ztotožnit s jižním otvorem osvětlujícím prostor pod kruchtou. Tato stavební aktivita byla spojena se Sinzendorfy, ovšem hlavní úpravy proběhly ve dvou etapách v první čtvrtině 18. století za Schwarzenbergů, kteří Břvany získali v roce 1692.²⁰ První z nich realizovaná v roce 1703 zahrnovala dle archivních pramenů výstavbu nového kůru, proražení vstupu ze sakristie na nově pořízenou kazatelnu a dvoje dveře ve věži a kostele. Poslední údaj lze interpretovat jako proražení západního vstupu lodi a</p>

¹⁵ M. EBEL – P. MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina*, s. 4.

¹⁶ Tamtéž, s. 2.

¹⁷ J. VESELÝ, *Geschichte der Schwarzenberg'schen Domaine Postelberg*, s. 17–18.

¹⁸ M. EBEL – P. MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina*, s. 2.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž, s. 1.

západního vstupu do prvního patra věže. Zmíněna je i výstavba venkovních schodů, zjevně tedy k nově zřízenému vstupu do prvního patra věže, s nímž lze spojit i otevření severního vstupu na kůr, který však výslovně zmiňován není.²¹ Výstavba samotného kůru se rozpadla minimálně do dvou etap, přičemž v první vzniklo pouze severní a západní rameno a v etapě druhé přibýlo jižní rameno, rozšíření středového polygonu a horní patro. Obě fáze lze od sebe odlišit na základě rozdílných profilací čel a návazností profilací nosných trámů. Kdy však došlo k realizaci druhé etapy se písemné prameny nezmiňují, je ale možné uvažovat, že se tak stalo ještě v průběhu 18. století.

Druhá zásadní úprava kostela byla realizována v roce 1720 a 1721 na základě posouzení schwarzenberského stavitele P. I. Bayera, který navrhl ve špatném stavu se nacházející dřevěné zvonové patro nahradit patrem zděným.²² S přestavbou zvonového patra je možné spojit i prolomení obdélných okenních otvorů níže položeného patra, jejichž realizace není nijak v archivních pramenech doložena, ale v záklencích jsou užity shodné cihly mající poměrně specifický formát. Naopak v roce 1724 je zaznamenána stavba kostnice,²³ kterou můžeme na základě výše uvedených skutečností pokládat za přestavbu objektu z 16. století. V roce 1749 je také výslovně uváděno probourání dvou okenních otvorů v sakristii,²⁴ přičemž s jedním z nich lze ztotožnit současný východní okenní otvor vzniklý rozšířením předpokládaného otvoru staršího. Druhý ze zmíněných otvorů, byl-li realizován, je možné s největší pravděpodobností hledat v severní stěně.

Až do poloviny 19. století nemáme zprávy o významnější stavební aktivitě, kterou lze pouze pro rok 1782 spojit s realizací zvonové stolice, jež uvedený letopočet nese vytesaný a zároveň potvrzený i dendrochronologickou analýzou. Větší opravy kostela tak patrně odstartovalo až v roce 1856 povýšení lokálie, zřízené v roce 1787,²⁵ na farnost.²⁶ Již o rok později byl totiž vypracován návrh na kapacitní navýšení kostela jeho rozšířením západním směrem. Záměr však zůstal nere realizovaný a kostel byl v následujících dvou letech pouze opraven. Práce spočívaly zejména v realizaci nového krovu, jehož špatný stav byl konstatován již v roce 1818.²⁷ Na jeho stavbu bylo využito velké množství trámů z předešlé konstrukce z roku 1550 a z něj ponechána pouze část plné vazby obezděné západním štítem. S výstavbou krovu byla spojena i realizace stropu a navýšení koruny zdiva opět za použití dílů korunní římsy z 16. století, které byly pouze posunuty výše, a v interiéru byla ponechána římsa staršího podhledu. To si společně se snížením sklonu nové střechy vyžádalo i úpravu štítu předsíně a západního štítu lodi sníženého asi o 1,5 m. Práce probíhající na kostele ještě v roce 1859 se na počátku nového desetiletí soustředily na samotný hřbitov, k jehož rozšíření vznikl v roce 1860 plán od stavitele Wenzla Vogla, který byl o

²¹ Tamtéž, s. 2.

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž, s. 3.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

rok později realizován do současné podoby.²⁸ V následných desetiletích probíhaly na kostele již pouze více či méně výrazné udržovací práce spojené zejména s opravami střech a fasád. V roce 1908 pak byl zřízen nový Boží hrob, který byl nainstalován do přízemí předsíně a v této souvislosti byl i zrušen vstup z exteriéru.²⁹

²⁸ Tamtéž, s. 3 a 4.

²⁹ Tamtéž, s. 4.

Celkový pohled areálu od jihovýchodu. Foto: Marta Pavlíková 2020.

Celkový pohled areálu od západu. Foto: Marta Pavlíková 2020.

Celkový pohled areálu od severozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2020.

Celkový pohled areálu od severu. Foto: Marta Pavlíková 2020.

Celkový pohled areálu od severovýchodu. Foto: Marta Pavlíková 2020.

Kostel v pohledu od jihozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Kostel v pohledu od jihu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Západní průčelí od západu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Jižní průčelí předsíně v pohledu od jihu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail reliéfu sv. Martina na jižním průčelí předsíně v pohledu od jihu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail vstupu přízemí předsíně v pohledu od jihu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail západního ukončení římsového orámování portálu předsíně. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Detail ukončení profilace západní stojky jižního portálu předsíně. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Detail kříže na východní stojce portálu předsíně. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Presbytář v pohledu od jihovýchodu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Detail kolčího štítu s figurou hrušky ve štítu sedlové stříšky jihojihovýchodního opěrného pilíře presbytáře.
Foto: Jaroslav Skopec 2015.

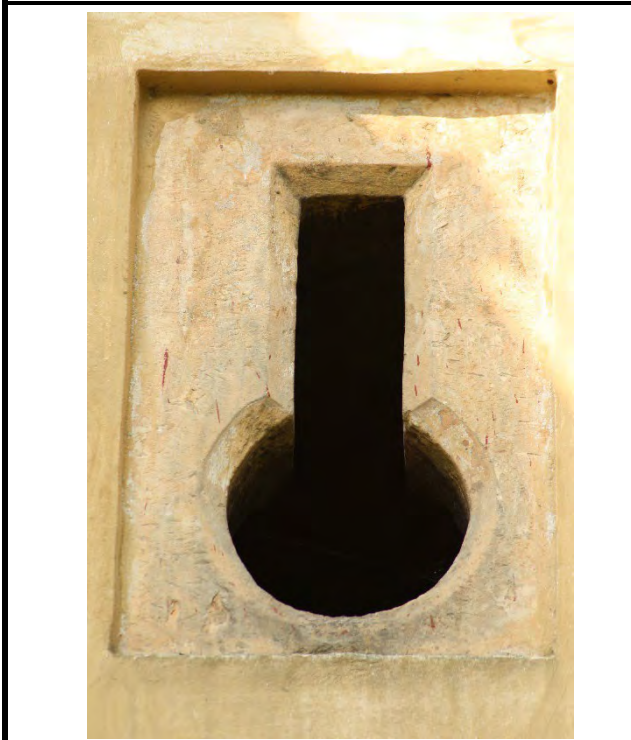
Presbytář a věž v pohledu od severovýchodu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Celkový pohled od východu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Východní průčelí věže v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Klíčová střílna východního průčelí prvního patra věže. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Okenní otvor jižního průčelí prvního patra věže. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Severní průčelí lodi v pohledu od severu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Severozápadní nároží lodi s opěrným pilířem v pohledu od severozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Kruhový okenní otvor severního průčelí lodi v pohledu od severozápadu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Jižní klíčová střílna západního štítu lodi v pohledu od západu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Západní průčelí kostnice v pohledu od západu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Detail kruhového okenního otvoru s nikou v západním průčelí kostnice. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Detail kamenické značky na nárožním armovacím kvádru západního průčelí kostnice. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Jižní průčelí kostnice v pohledu od jihu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Celkový pohled na kostnici od jihovýchodu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Východní průčelí kostnice v pohledu od východu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Celkový pohled na kostnici od severovýchodu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Severní průčelí kostnice v pohledu od severu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Hřbitovní zeď v pohledu od severu. Vlevo je patrné rozhraní mezi úsekem zdiva ze 16. století (vlevo) a rozšířenou částí z roku 1860. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Severovýchodní úsek hřbitovní zdi ze 16. století v pohledu od severovýchodu. Šipka vyznačuje polohu štěrbinového otvoru. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

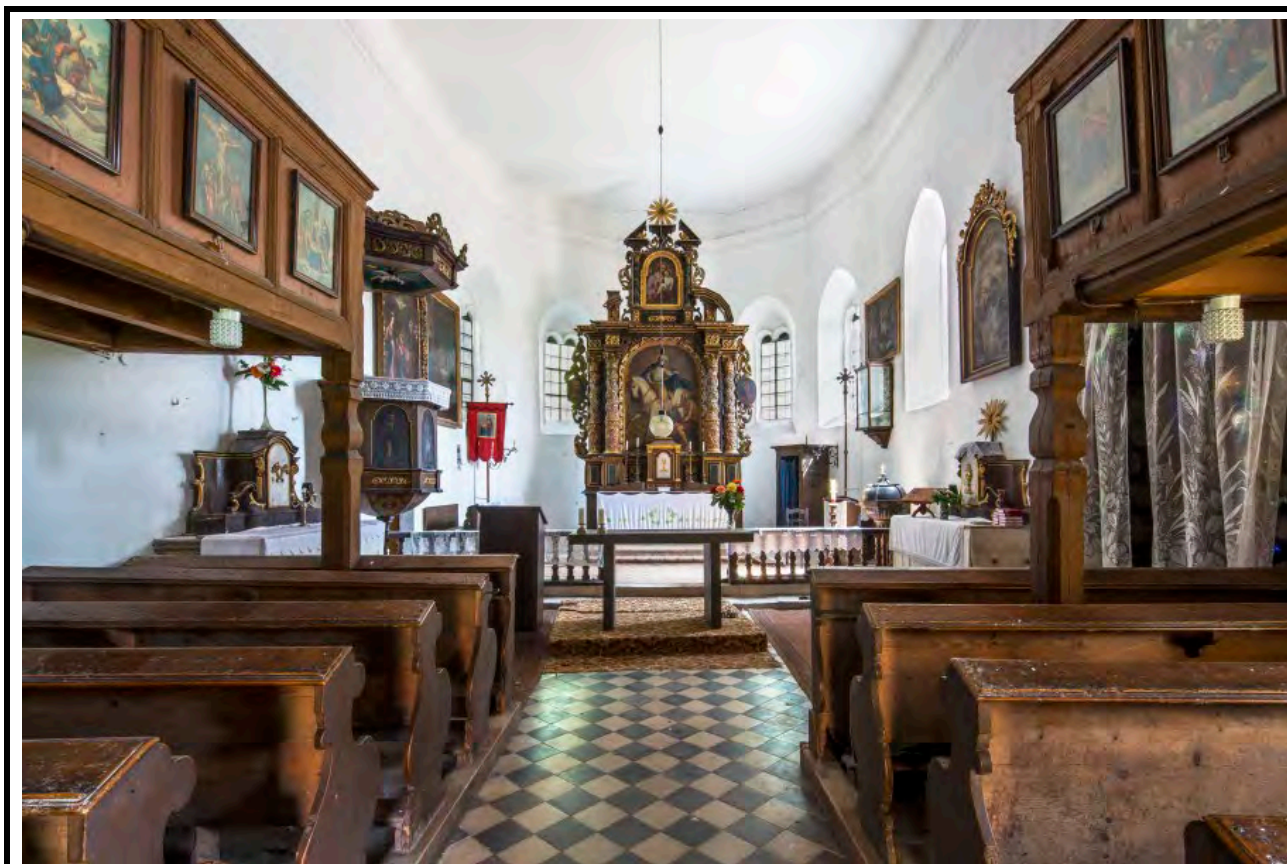
Východní úsek hřbitovní zdi ze 16. století v pohledu od východu. Šipka vyznačuje polohu štěrbinového otvoru. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Detail štěrbinového otvoru v jihovýchodním úseku hřbitovní zdi v pohledu od jihovýchodu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Interiér lodi v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Interiér lodi a presbytáře v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Jižní strana lodi a presbytáře v pohledu od severu. Interiér lodi v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

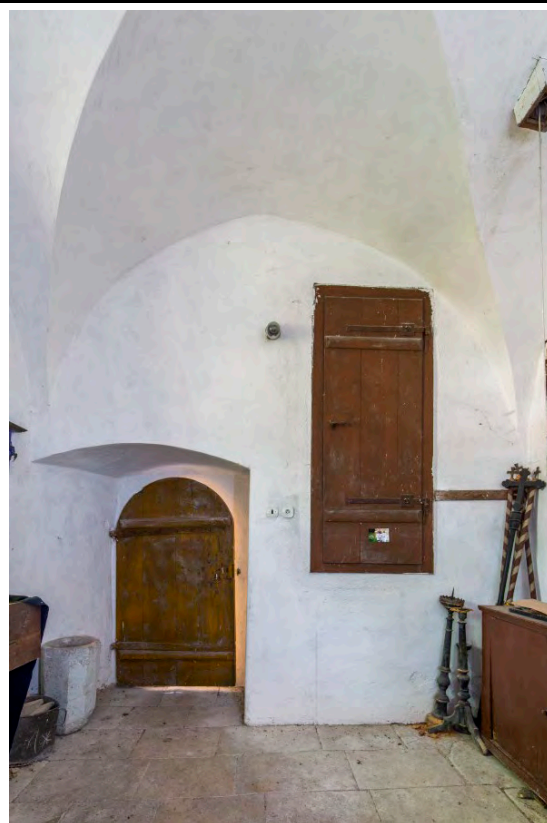
Interiér presbytáře v pohledu od severozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Interiér presbytáře v pohledu od jihozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Portál vstupu do sakristie v pohledu od jihu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Jižní stěna v pohledu od severu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Severní stěna v pohledu od jihu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Východní stěna v pohledu od jihozápadu. Foto: Marta Pavlíková 2019.

Východní nika předsíně v pohledu od severozápadu s původně exteriérovým soklem v zadní stěně. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Jižní portál lodi v pohledu od jihovýchodu z předsíně. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Východní stěna oratoře v pohledu od západu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Východní zadržovaný okenní otvor jižní stěny oratoře v pohledu od severu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Kruhový okenní otvor jižní stěny oratoře v pohledu od severu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Spodní polovina zadržovaného arkádového otvoru oratoře v pohledu od jihovýchodu s patrnou zděnou poprsní zídou. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Jižní okenní otvor prvního patra věže s čelní kamennou deskou s vytesaným křížem v pohledu od severu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Východní strana prvního patra věže s okenním otvorem ve tvaru tzv. klíčové střílny. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Nika někdejšího vstupu z kostela do prvního patra věže v pohledu od severu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Současný západní vstup do prvního patra věže v pohledu o východu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Pohled od severu na vstup z věže do krovu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Západní stěna třetího patra věže v pohledu od východu. Patrná je štenýřová konstrukce podírající zvonovou stolicí a druhotně užitý prvek s arkádovým vlysem v první (severní) špaletě barokního okenního otvoru. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Čelní pohled od východu na kvádr s arkádovým vlysem a diamantováním. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Zvonová stolice zvonového patra věže. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Detail zvonu z roku 1581. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Detail datace zvonové stolice. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

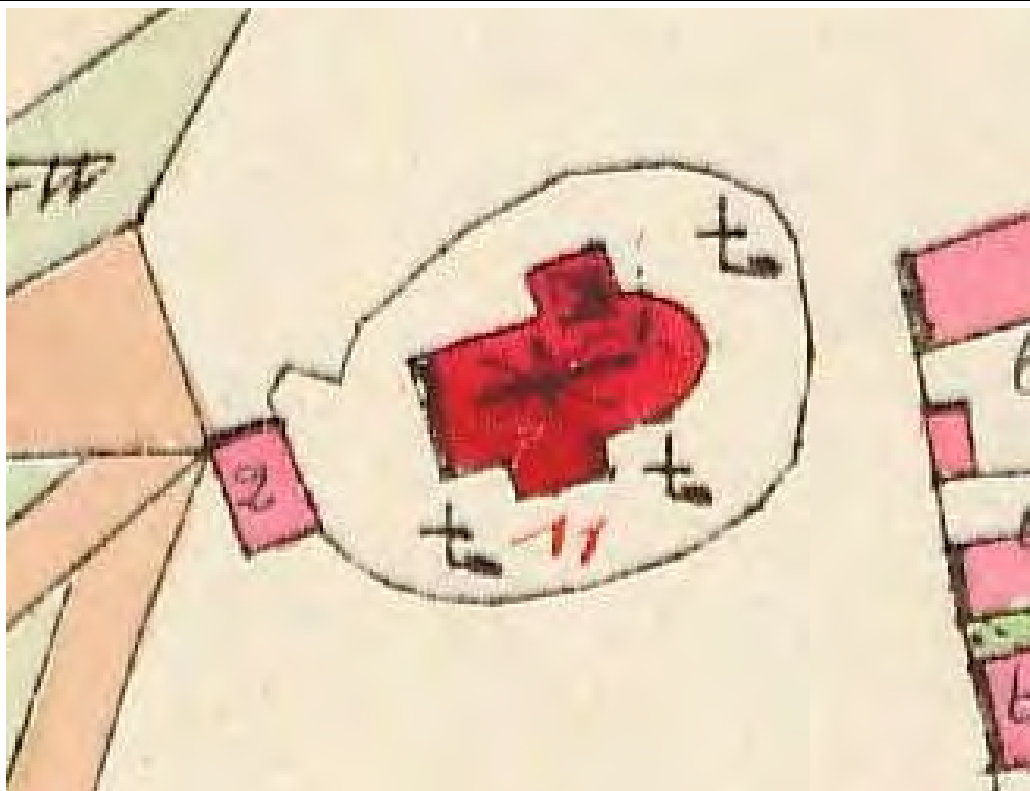
Krov nad lodí kostela v pohledu od východu s patrnou do štítu zazděnou příčnou vazbou krovu z roku 1550.
Foto: Jaroslav Skopec 2015.

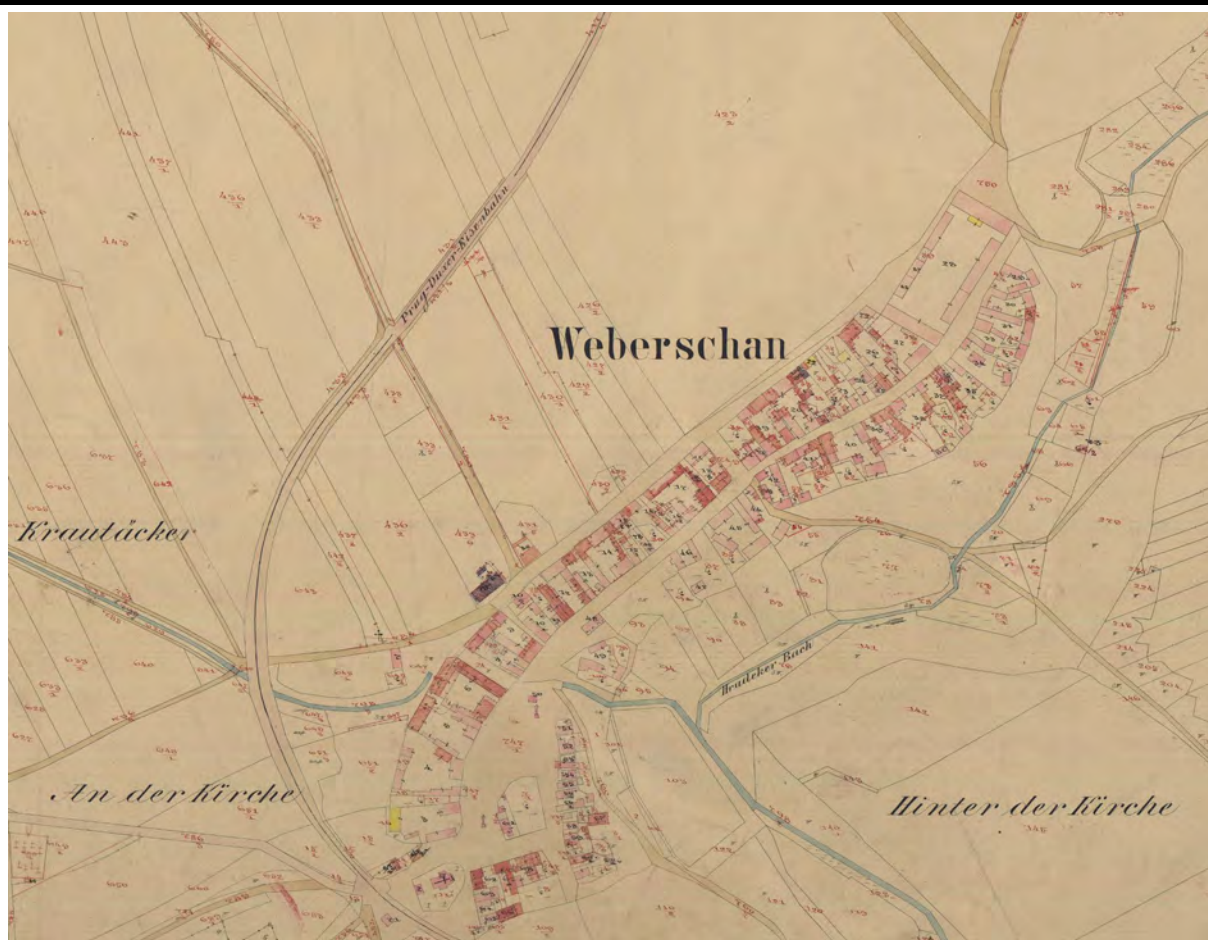
Detail jižního štítu jižní přístavby kostela v pohledu od severu. Foto: Jaroslav Skopec 2015.

Břvany na císařském otisku mapy stabilního katastru Čech z roku 1843.

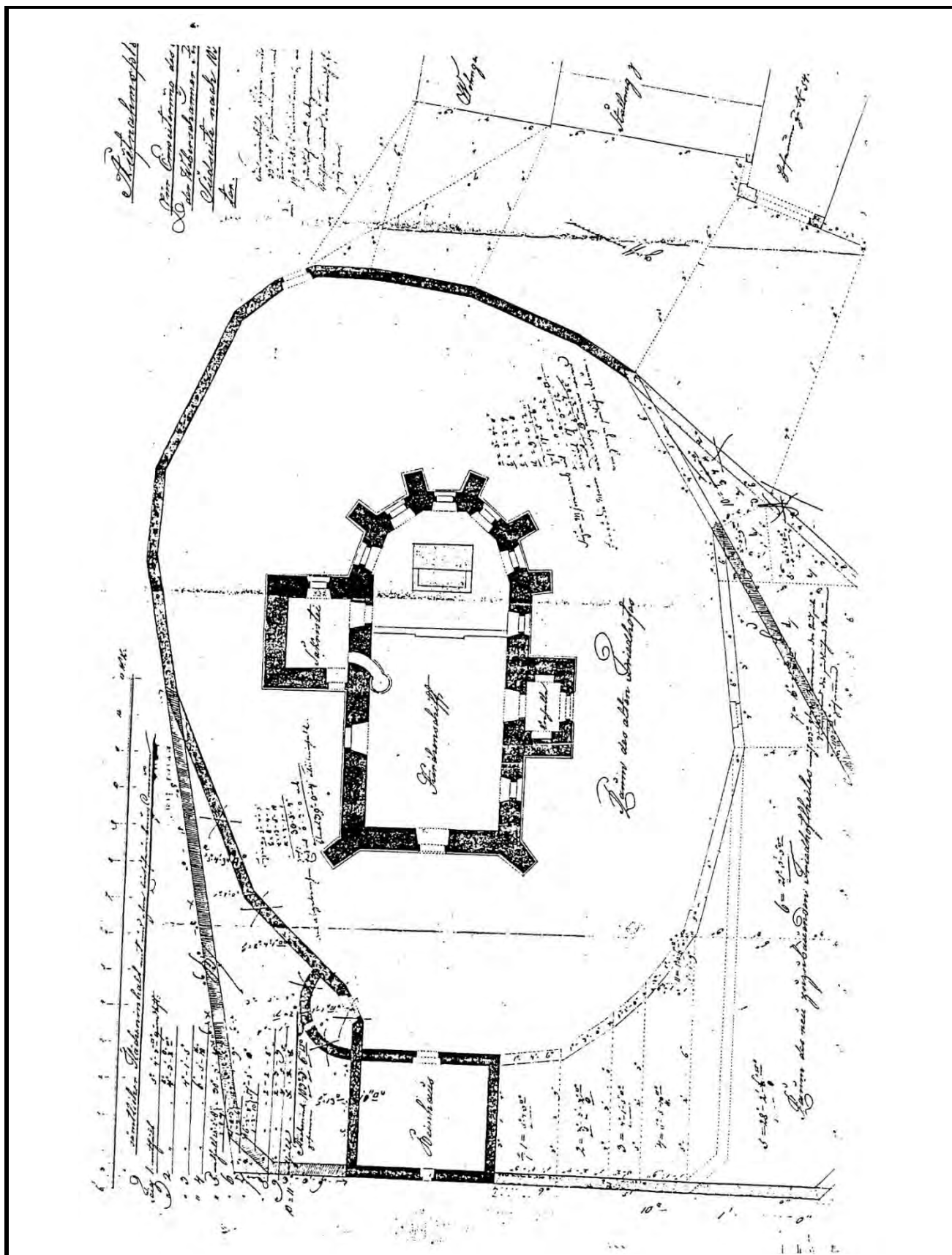
Detail kostela na císařském otisku mapy stabilního katastru Čech z roku 1843. Zachycen je stav před rozšířením hřbitova.

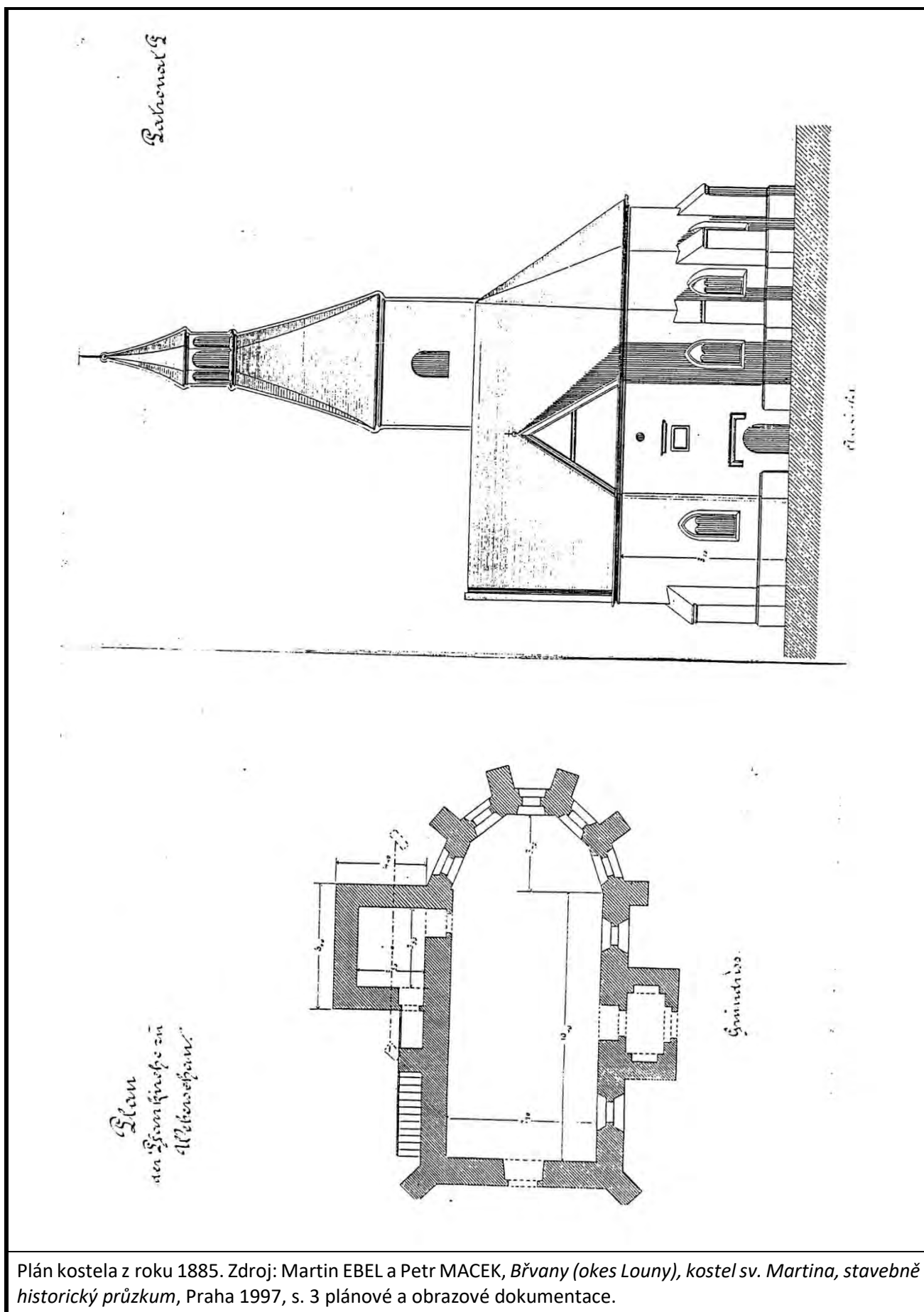
Břvany na originální mapě stabilního katastru Čech z roku 1885.

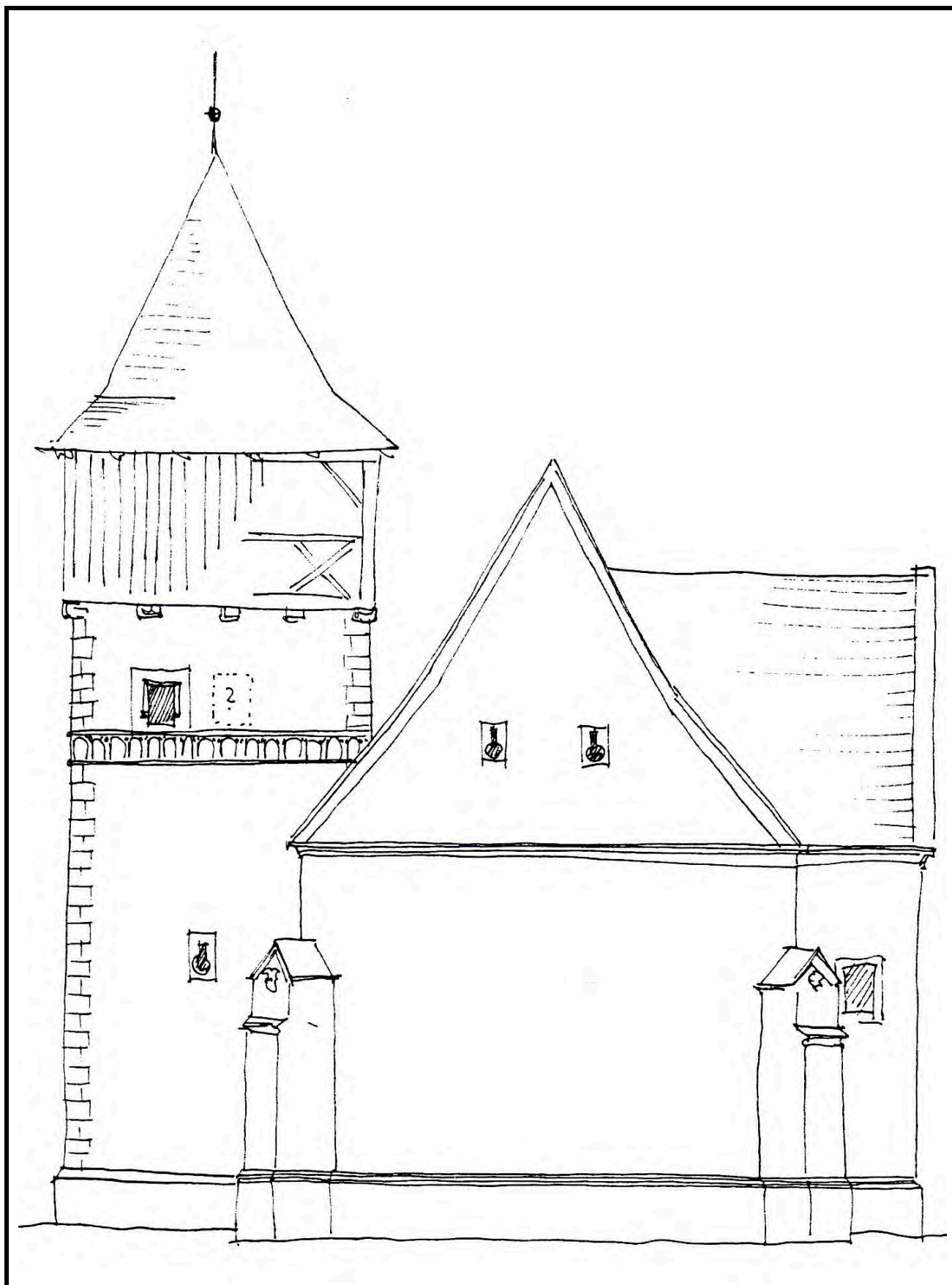
Detail kostela na originální mapě stabilního katastru Čech z roku 1885. Zachycen je stav po rozšíření kostela v roce 1861.

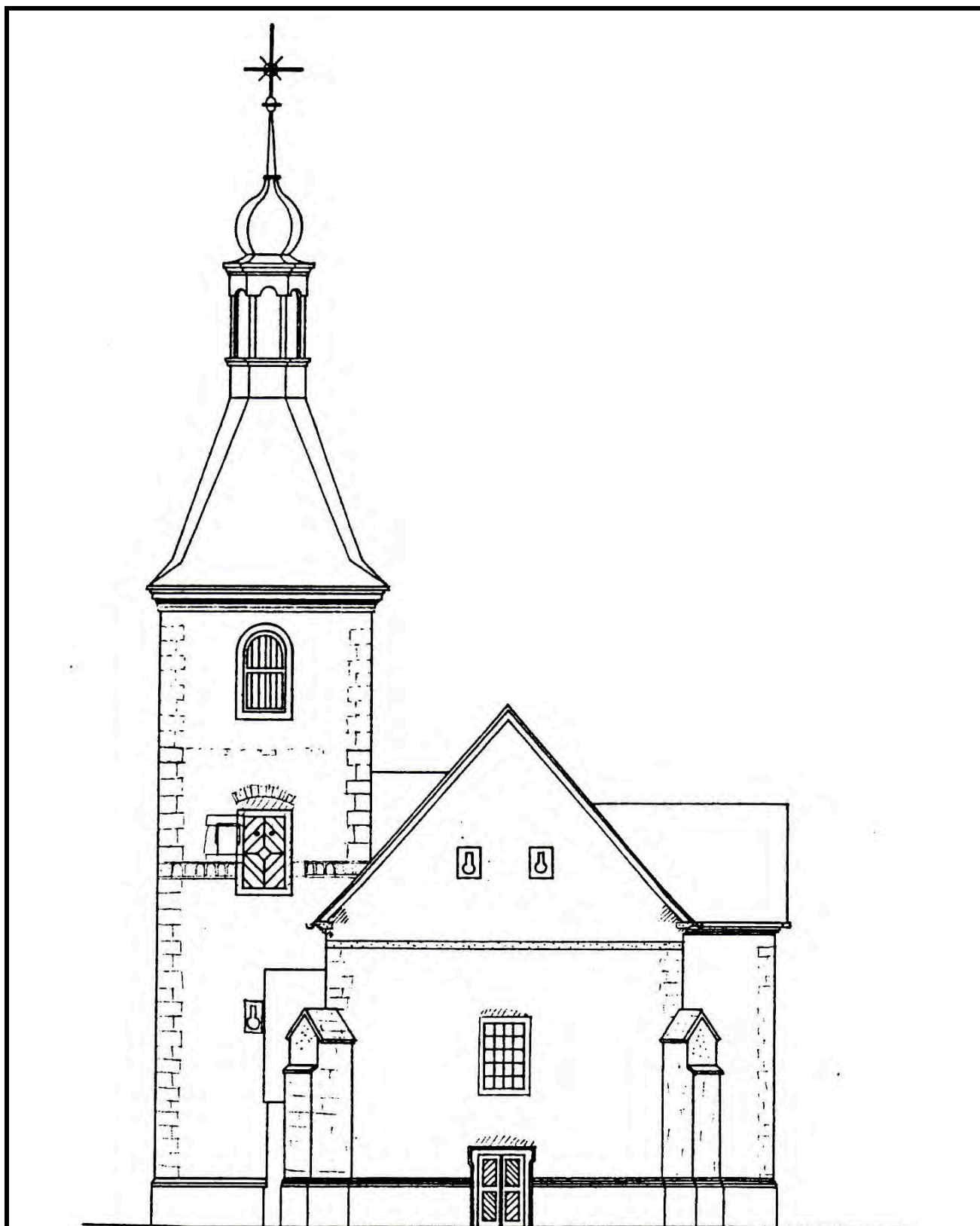
Realizovaný návrh na rozšíření hřbitova z roku 1860 od stavitele Wenzela Vogela. Zdroj: Martin EBEL a Petr MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina, stavebně historický průzkum*, Praha 1997, s. 2 plánové a obrazové dokumentace.

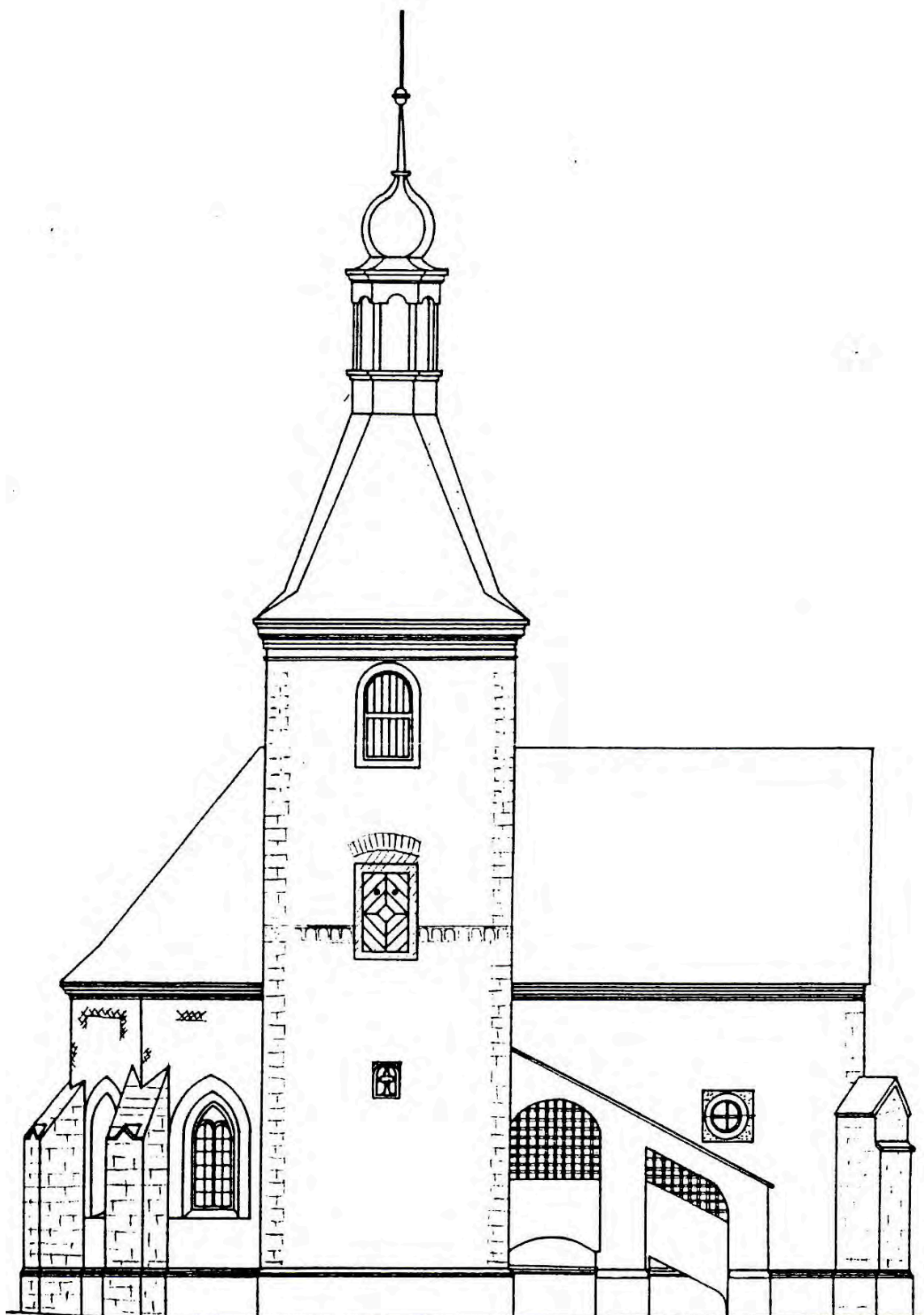
Plán kostela z roku 1885. Zdroj: Martin EBEL a Petr MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina, stavebně historický průzkum*, Praha 1997, s. 3 plánové a obrazové dokumentace.

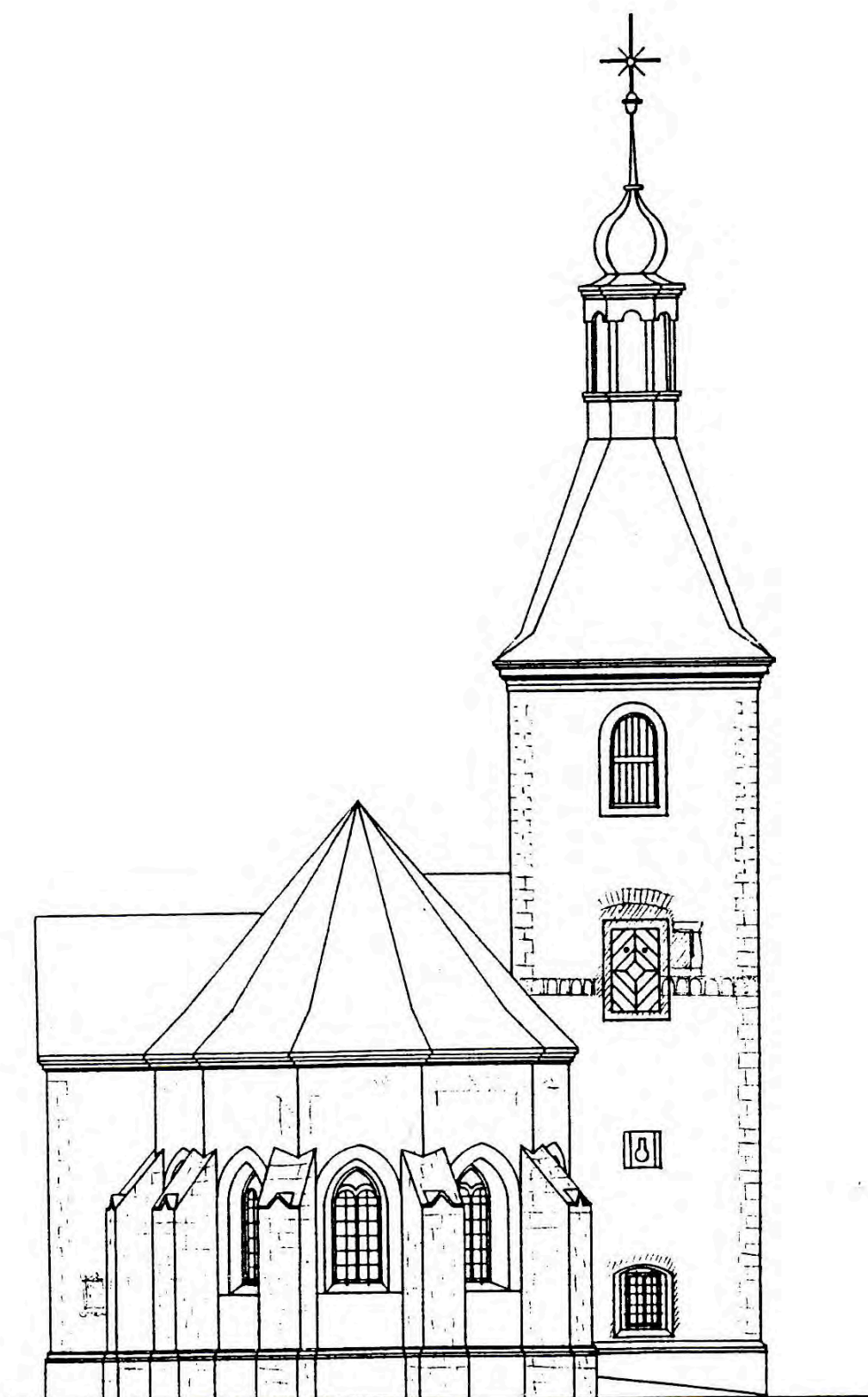
Ideální rekonstrukce stavu kostela v 16. století. Zdroj: Martin EBEL a Petr MACEK, *Břvany (okes Louny), kostel sv. Martina, stavebně historický průzkum*, Praha 1997, s. 7 plánové a obrazové dokumentace.

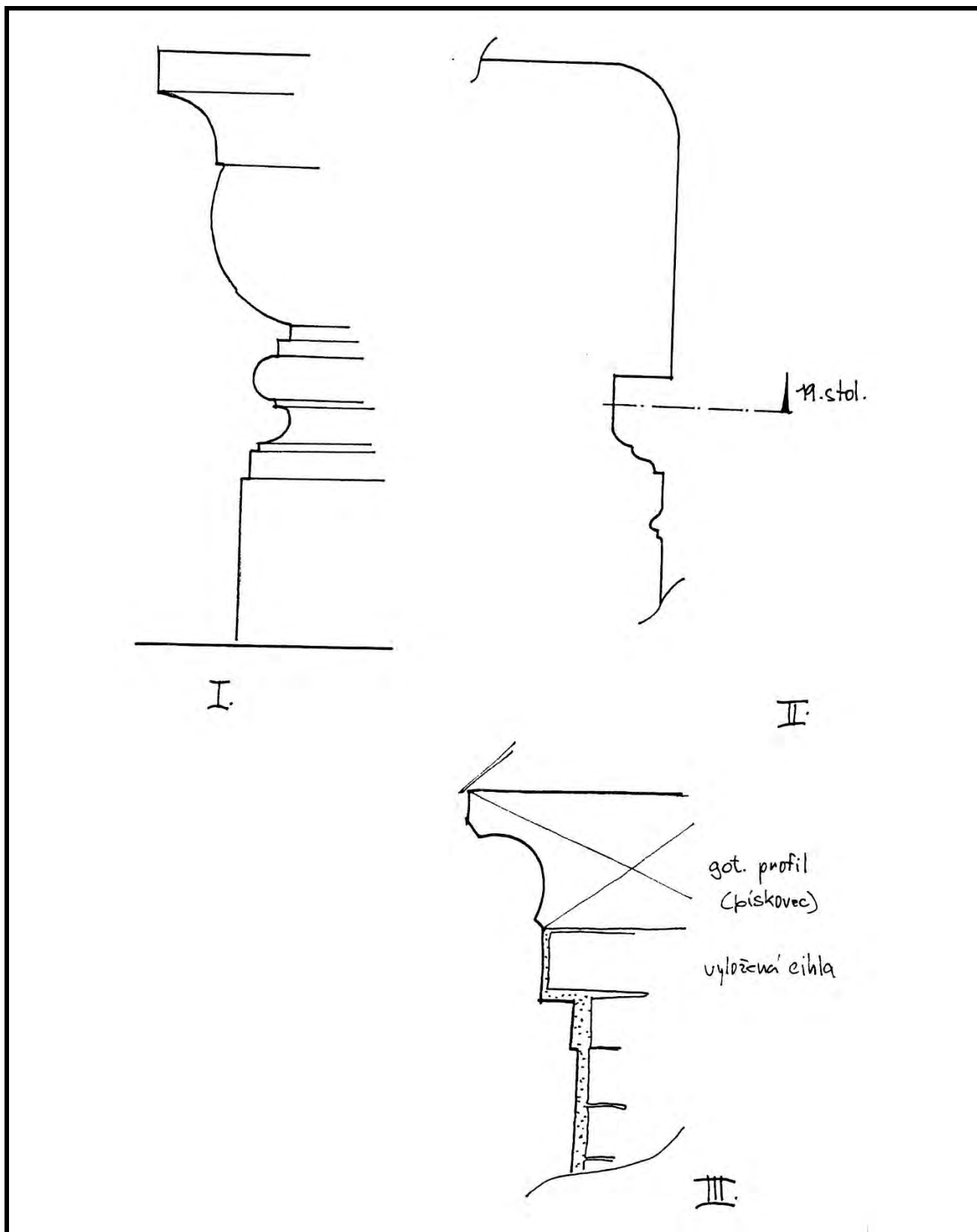
Schématická dokumentace západního průčelí, pro které bylo využito zaměření provedeného v ateliéru arch. J. Jarkovského v roce 1997. Zakreslena je osekaná římsa lodi dokládající prvotní korunu zdiva, čárkovaně značeny cihelné úseky a dále pás arkádového vlysu a ostění okenního otvoru druhého patra věže. Zdroj: Martin EBEL a Petr MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina, stavebně historický průzkum*, Praha 1997, s. 27 plánové a obrazové dokumentace.

Schématická dokumentace severního průčelí, pro které bylo využito zaměření provedené v ateliéru arch. J. Jarkovského v roce 1997. Zakreslil zejména pás arkádového vlysu. Zdroj: Martin EBEL a Petr MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina, stavebně historický průzkum*, Praha 1997, s. 29 plánové a obrazové dokumentace.

Schématická dokumentace východního průčelí, pro které bylo využito zaměření provedené v ateliéru arch. J. Jarkovského v roce 1997. Zkreslen je zejména pás arkádového vlysu a ostění okenního otvoru druhého patra věže. Zdroj: Martin EBEL a Petr MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina, stavebně historický průzkum*, Praha 1997, s. 7 plánové a obrazové dokumentace.

Dokumentace zachycující I. Profilaci zděných tumbových menz při bočních stranách lodi, II. Zřejmě barokní římsu, v horní části narušenou při zřízení omítaného stropu v 19. století, III. Stávající korunní římsu využívající v horní části původní pozdně gotické profilované kamenné desky podezděné vloženým cihelným soklem na místě původního uložení korunní římsy. Zdroj: Martin EBEL a Petr MACEK, *Břvany (okres Louny), kostel sv. Martina, stavebně historický průzkum*, Praha 1997, s. 8 plánové a obrazové dokumentace.

Celkový pohled od západu. Foto: 1963, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 9236.

Celkový pohled od severovýchodu. Foto: 1976, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 175461.

Celkový pohled od severozápadu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 4475.

Celkový pohled od severovýchodu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 4476.

Celkový pohled od jihovýchodu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 4478.

Spodní polovina západního průčelí lodi v pohledu od jihozápadu. Celkový pohled od severozápadu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 4479.

Jižní průčelí v pohledu od jihu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 4481.

Celkový pohled od severozápadu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 4483.

Celkový pohled od východu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 4484.

Márnice v pohledu od západu. Celkový pohled od severozápadu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 4485.

Západní průčelí lodi v pohledu od jihozápadu. Foto: Petr Dostál, 1992. Zdroj: Petr DOSTÁL a Martin EBEL, *Břvany (okes Louny), stavebně historicků průzkum*, Praha 1992.

Jižní průčelí patrové předsíně v pohledu od jihu. Foto: Petr Dostál, 1992. Zdroj: Petr DOSTÁL a Martin EBEL, *Břvany (okes Louny), stavebně historicků průzkum*, Praha 1992.

Presbytář a věž v pohledu od východu. Foto: Petr Dostál, 1992. Zdroj: Petr DOSTÁL a Martin EBEL, *Břvany (okes Louny), stavebně historicků průzkum*, Praha 1992.

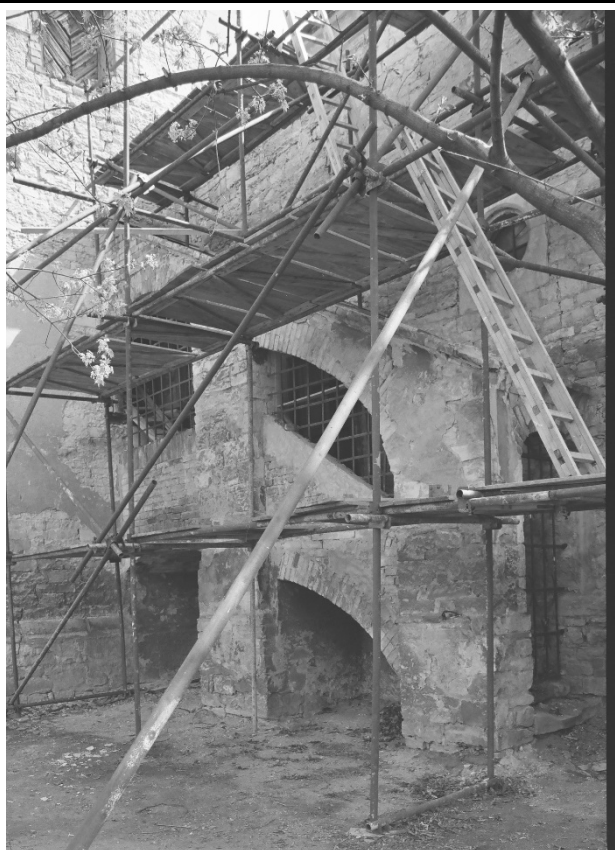
Foto: Petr Dostál, 1992. Zdroj: Petr DOSTÁL a Martin EBEL, *Břvany (okes Louny), stavebně historicků průzkum*, Praha 1992.

Detail západního průčelí věže s arkádovým vlysem a zalděným obdélným oknem druhého patra věže v pohledu od západu. Foto: Petr Dostál, 1992. Zdroj: Petr DOSTÁL a Martin EBEL, *Břvany (okes Louny), stavebně historicků průzkum*, Praha 1992.

Východní průčelí věže v pohledu od východu. Foto: 2004, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 155537.

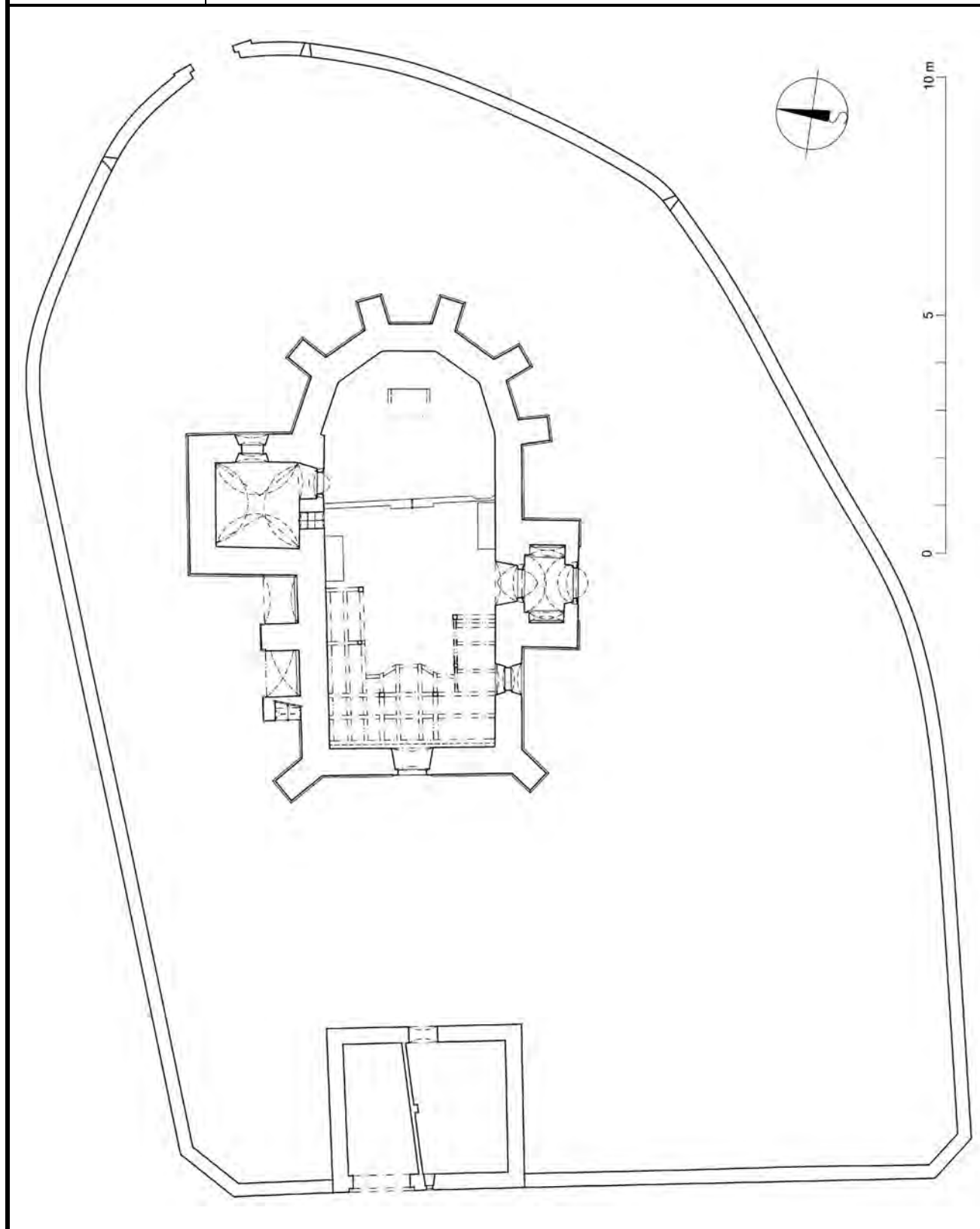

Schodiště v pohledu od severozápadu. Foto: 2004, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 155538.

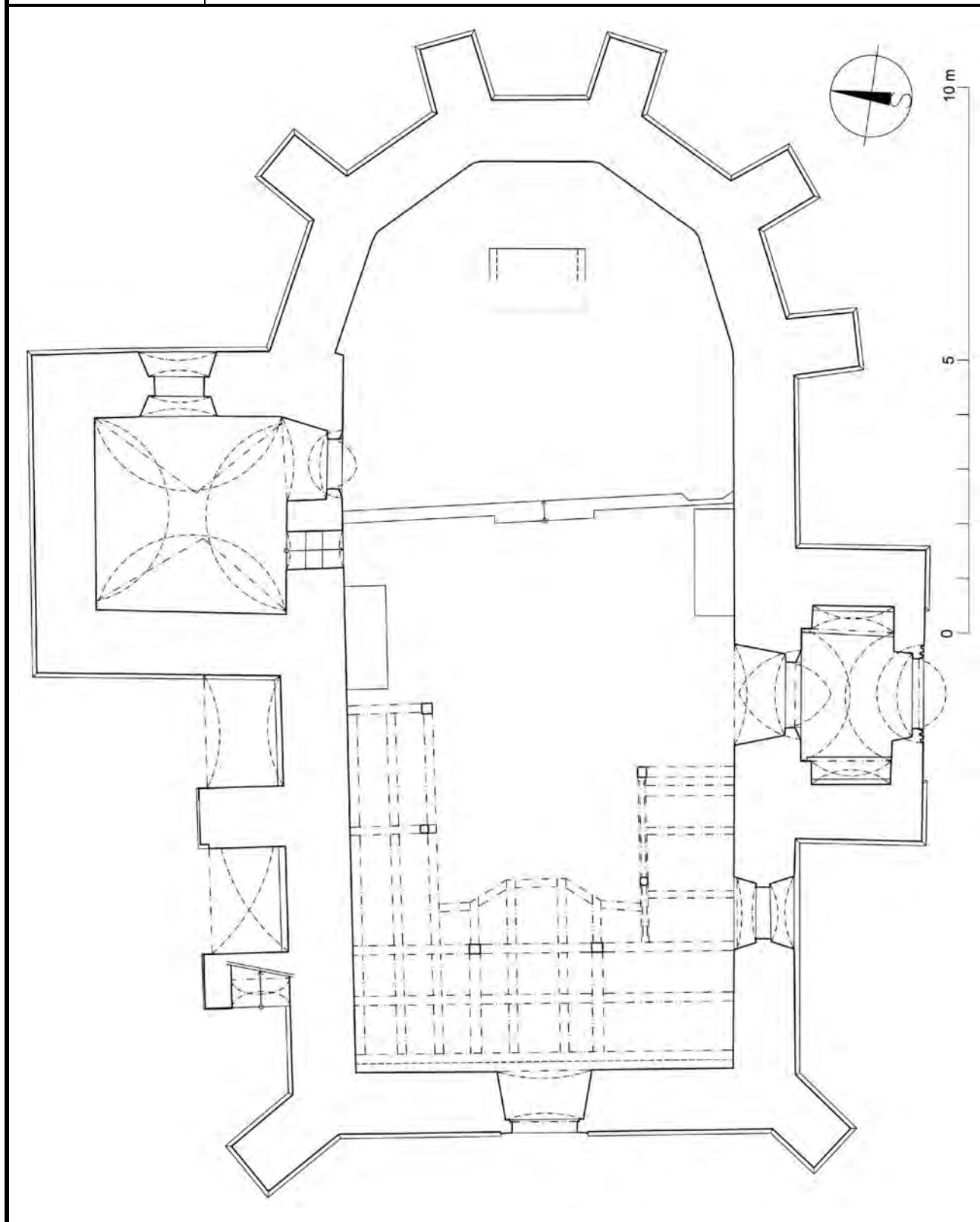

Severní část západního průčelí v pohledu od západu. Foto: 2004, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sign. 155540.

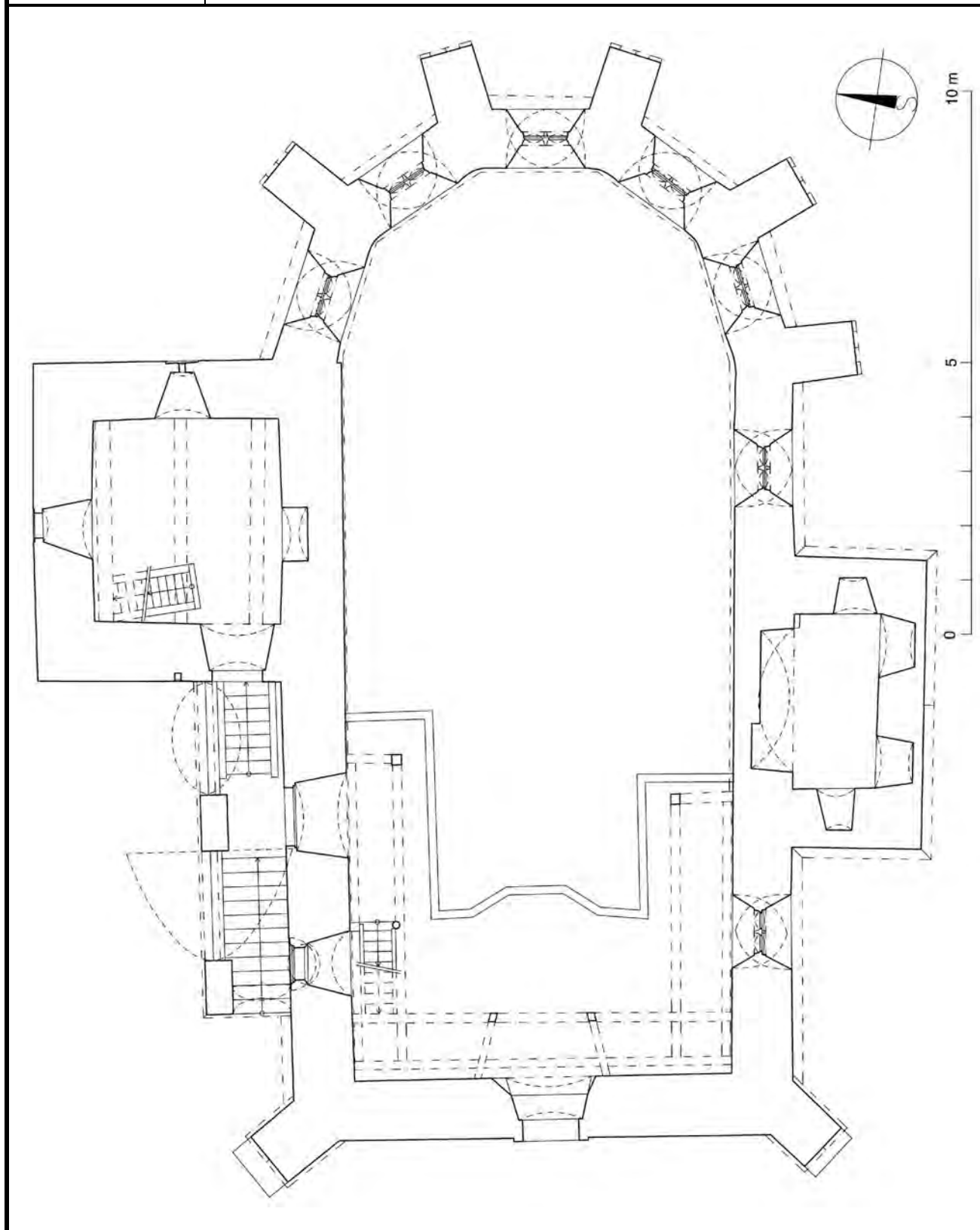
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Miroslav Nový, Tomáš Brož	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice.		
Popis:	Půdorys kostela s ohradní zdí a márnicí.		

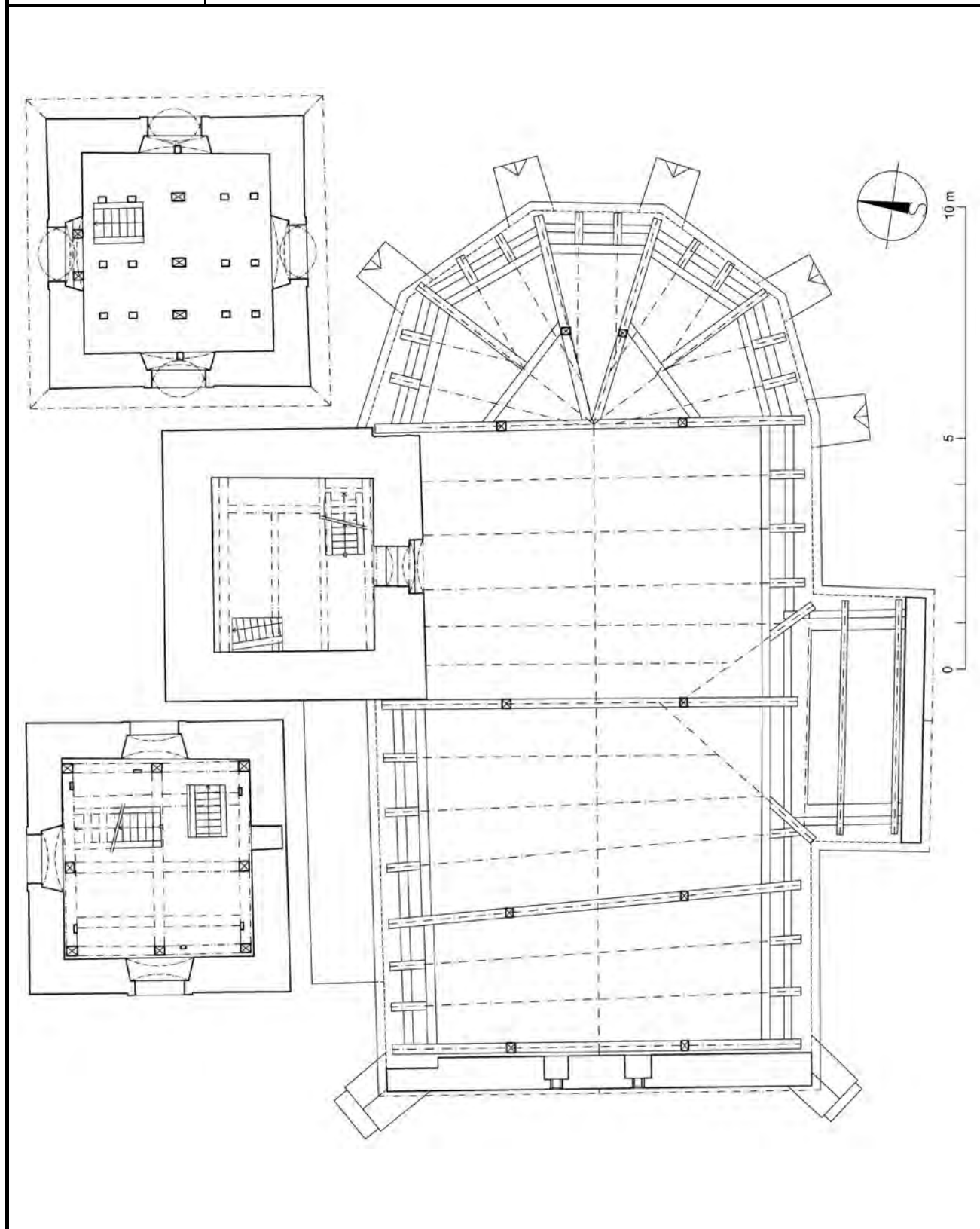
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Miroslav Nový	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice.		
Popis:	Půdorys na úrovni přízemí věže.		

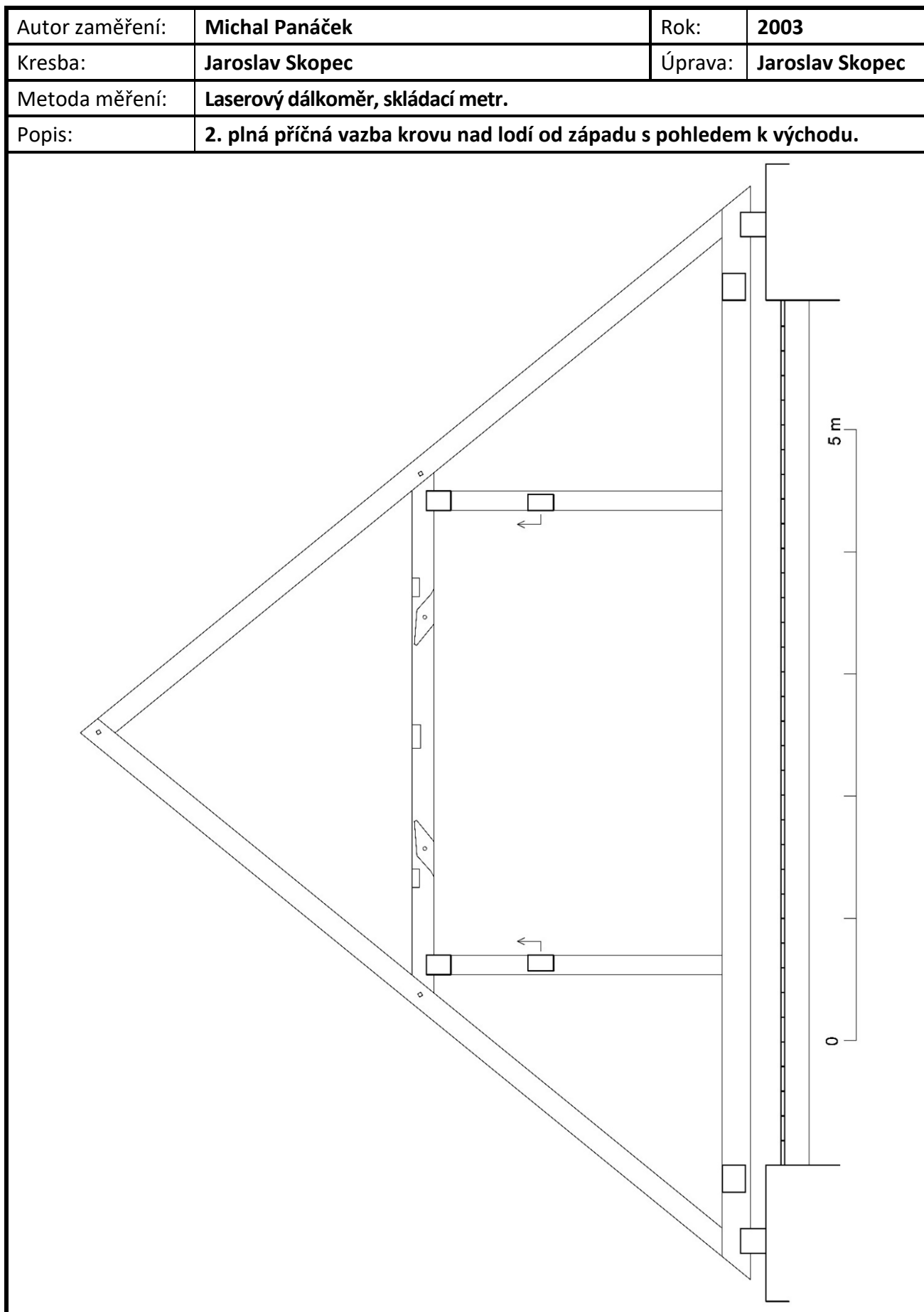

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Miroslav Nový	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice.		
Popis:	Půdorys na úrovni 1. patra věže.		

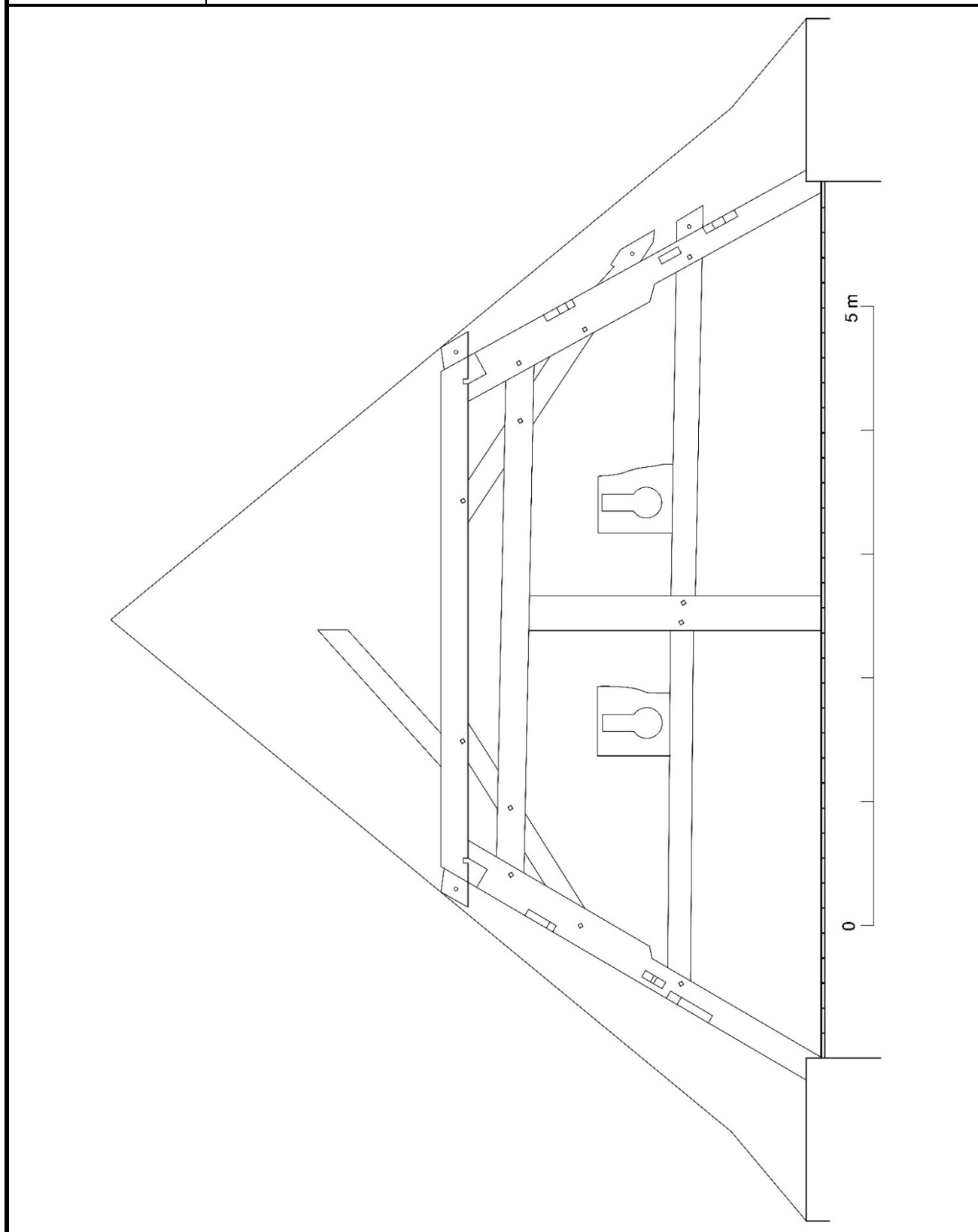

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Miroslav Nový	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec, Hana Ptáčková	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.		
Popis:	Půdorys na úrovni 2. patra věže, 3. a 4. parta věže.		

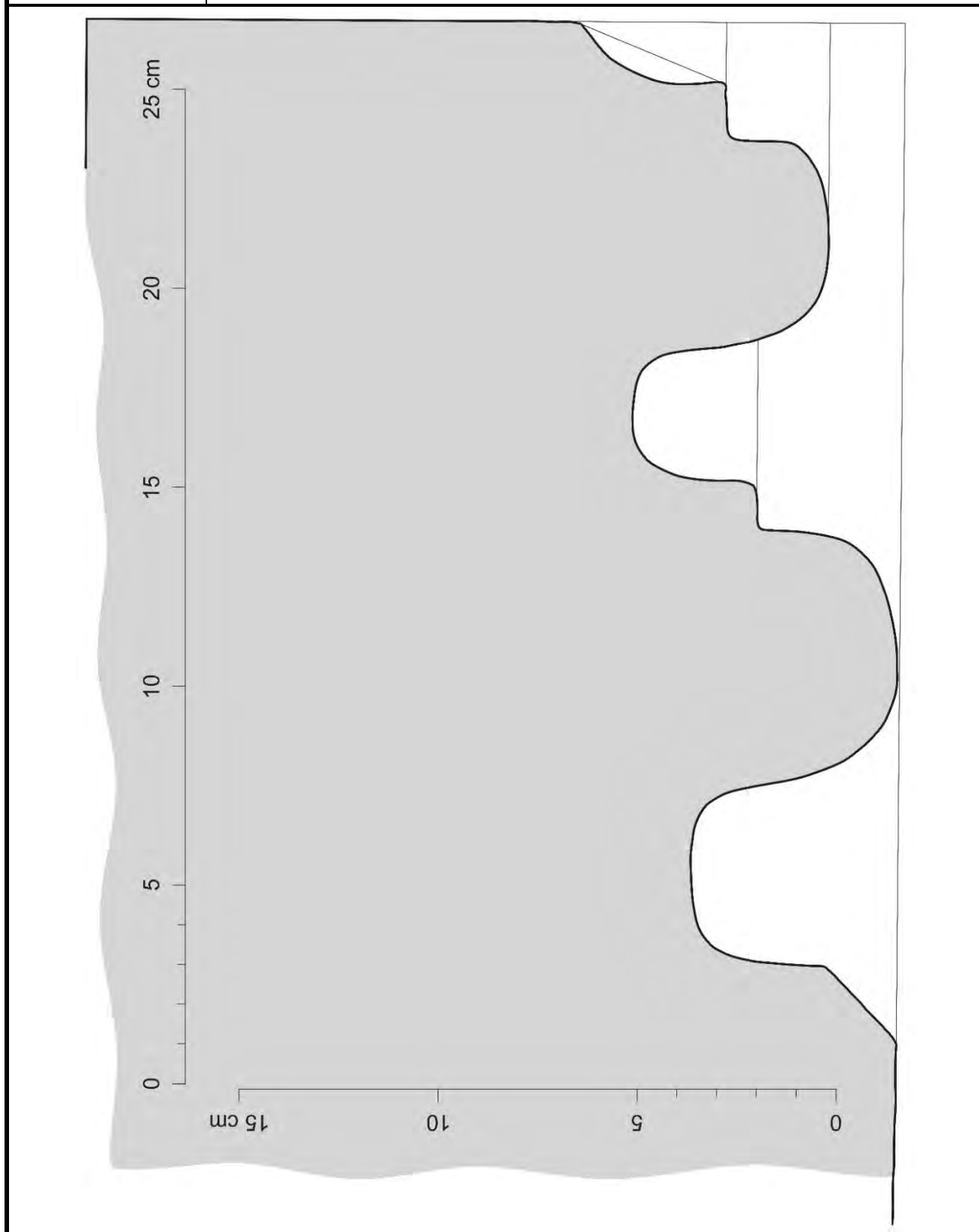

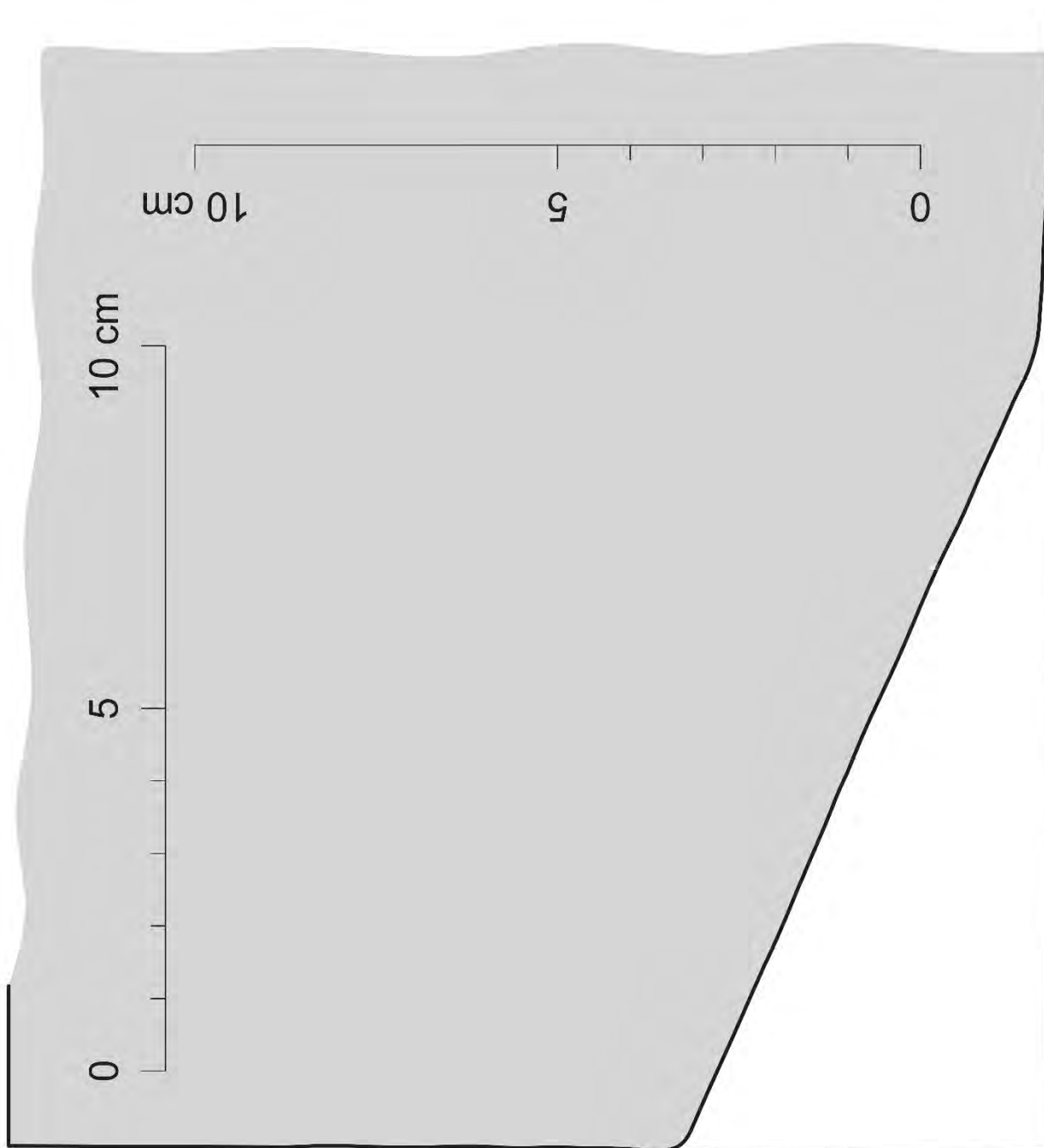
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Michal Panáček	Rok:	2003–2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, vícesnímková fotogrammetrie.		
Popis:	Plná příčná vazba zazděná v západním štítu lodi.		

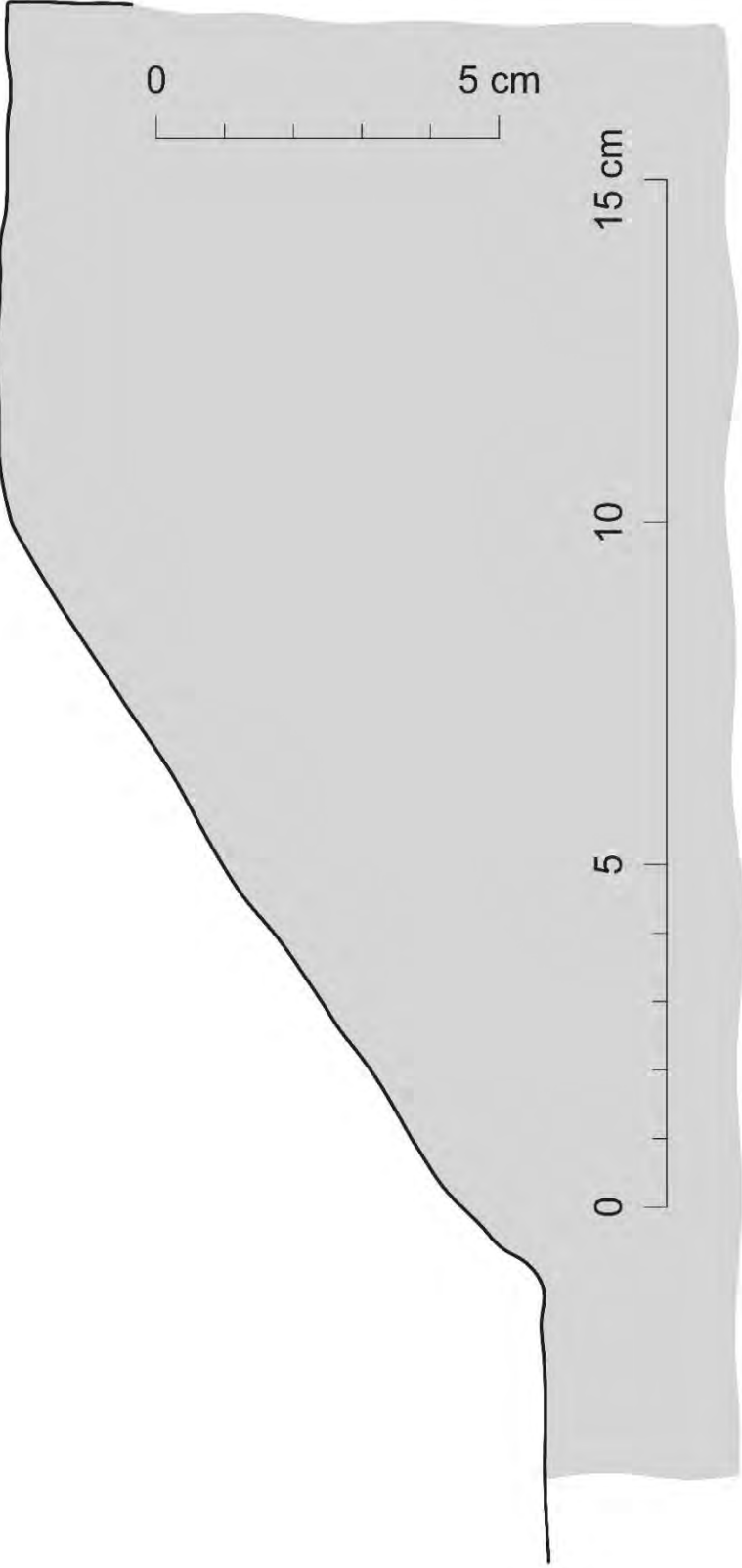

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil Z stojky J portálu předsíně.		

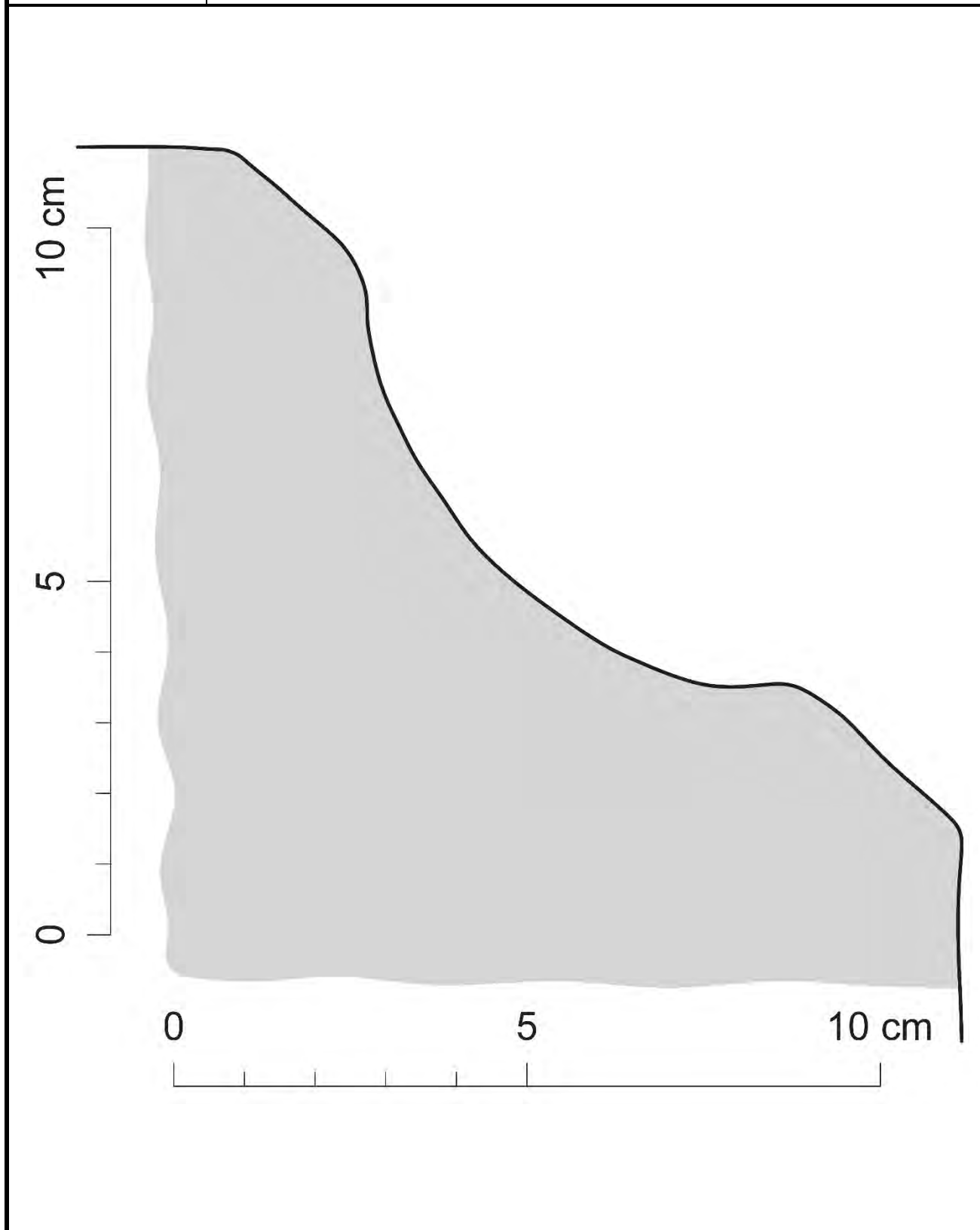

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil V stojky J portálu lodi.		

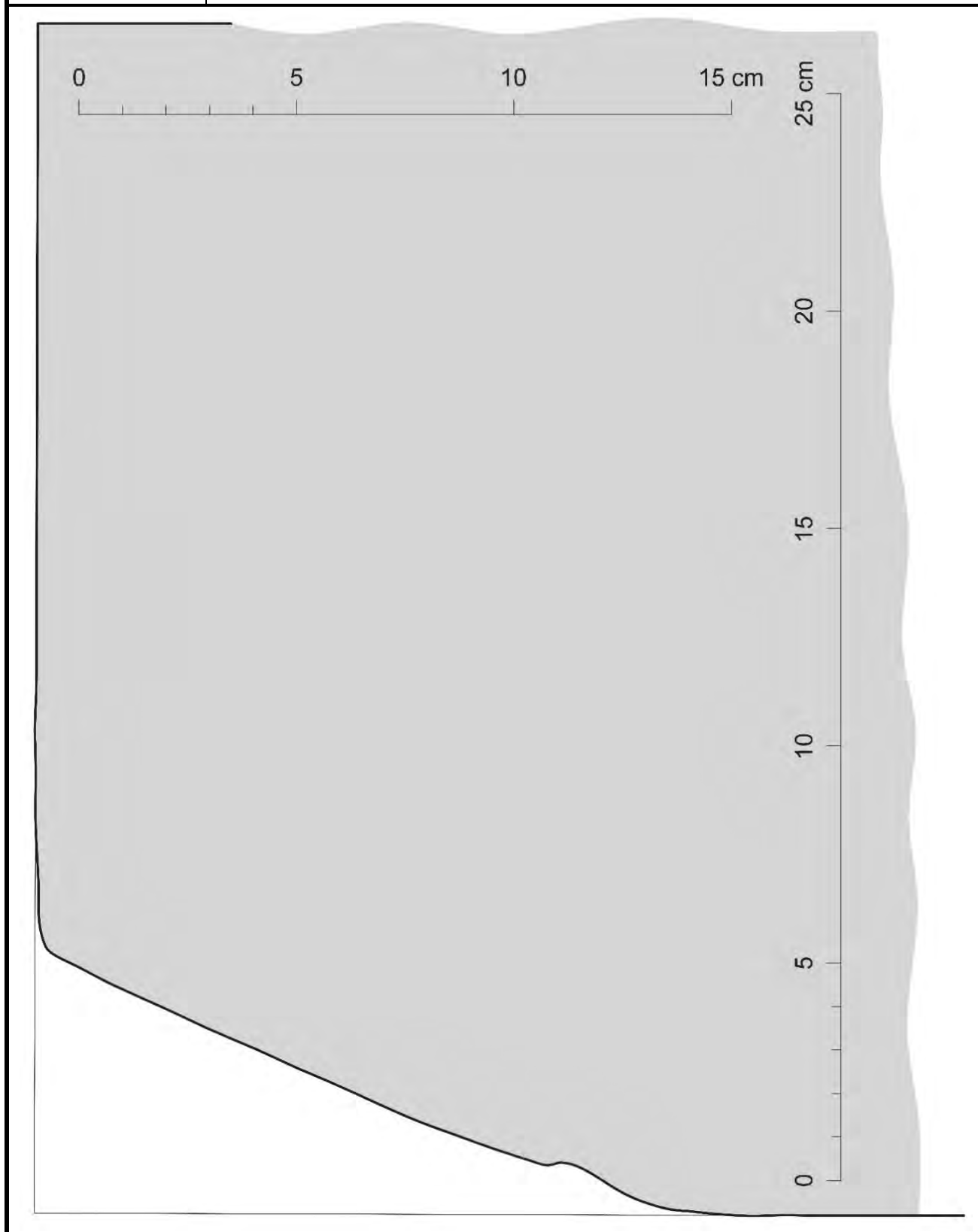

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil předsazení kamenné desky parapetu východní niky předsíně.		
			

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil soklu patrného v zadní stěně východní niky předsíně.		

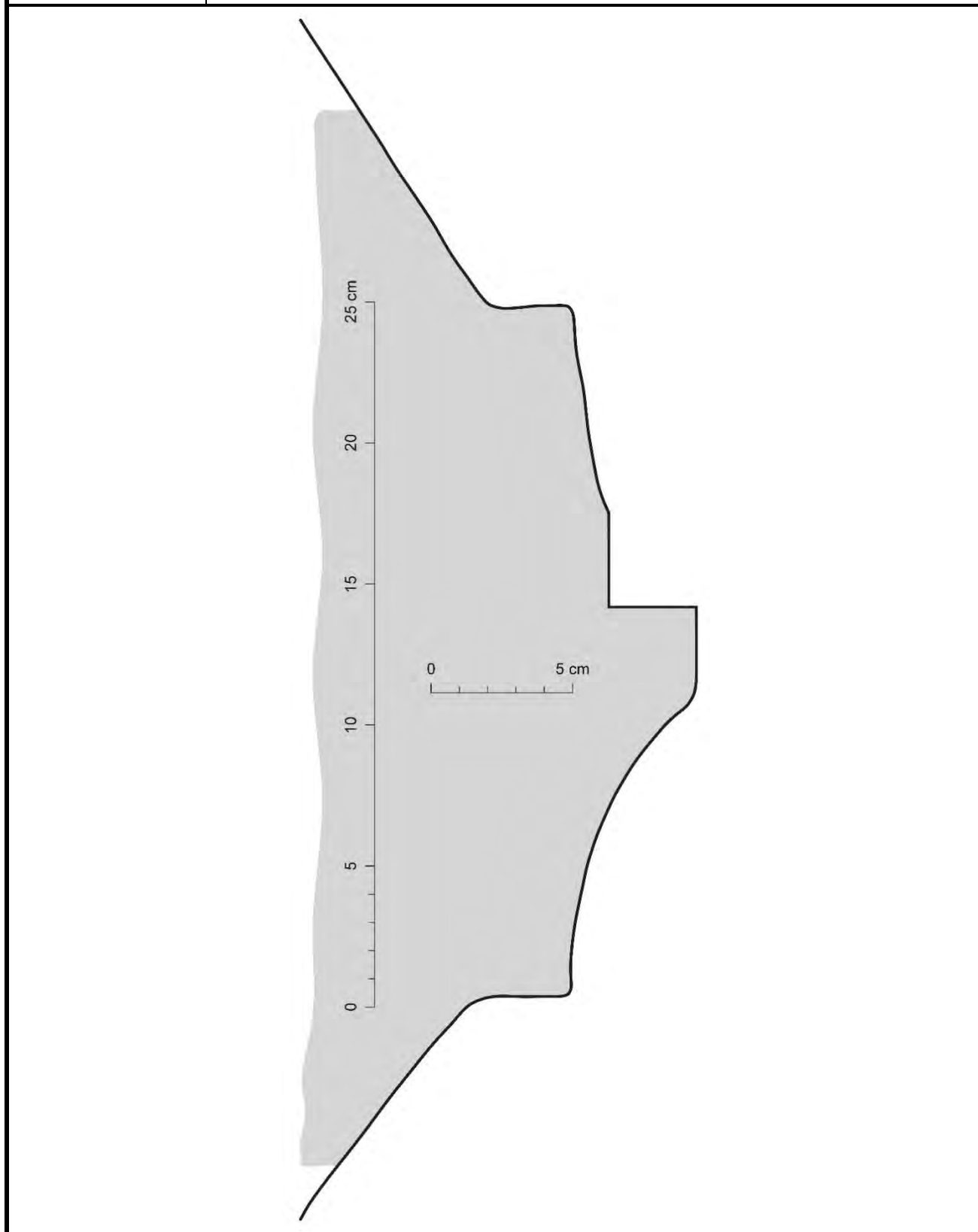
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil východní stojky portálu z presbytáře do sakristie.		

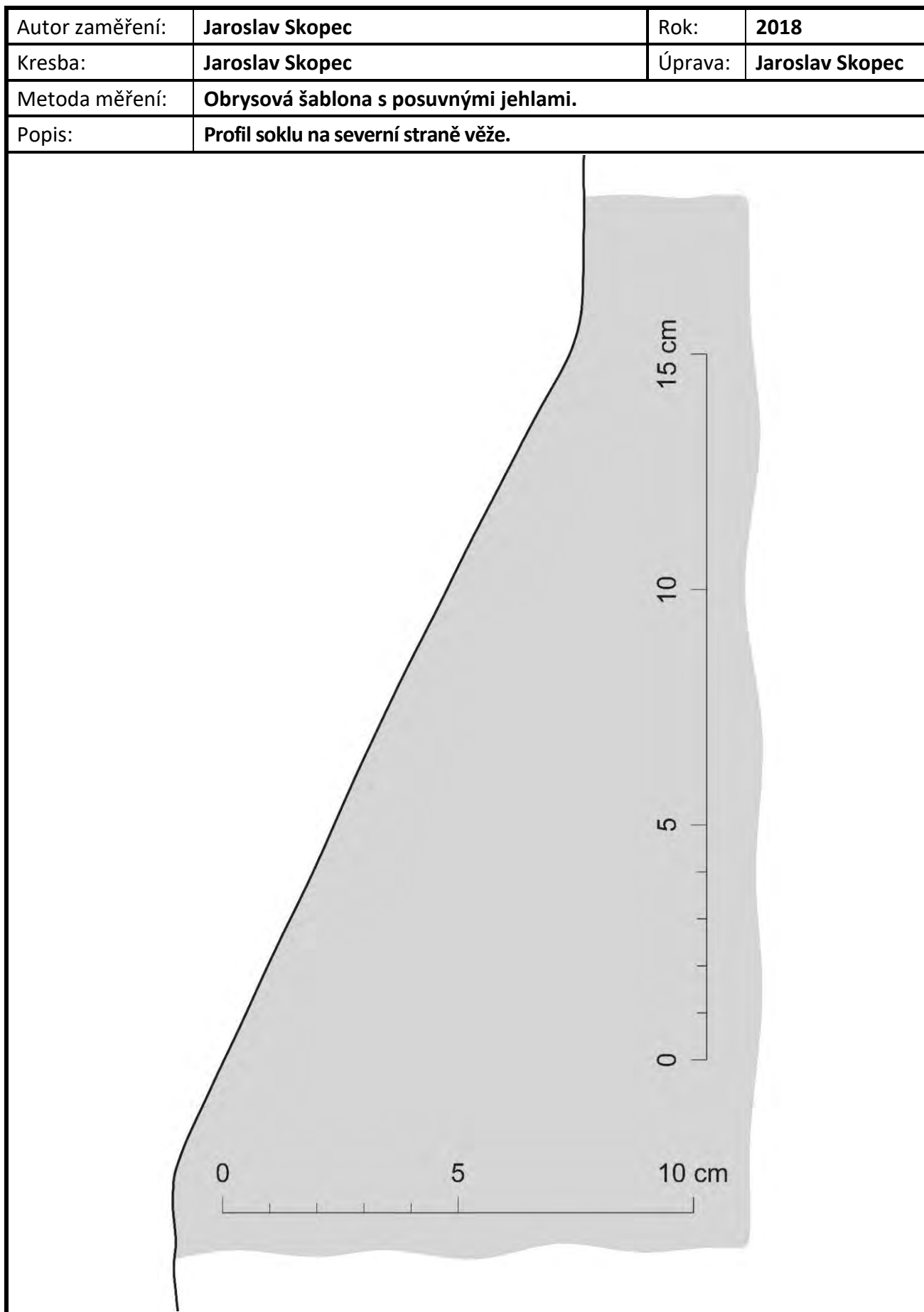

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil římsy menzy hlavního oltáře.		

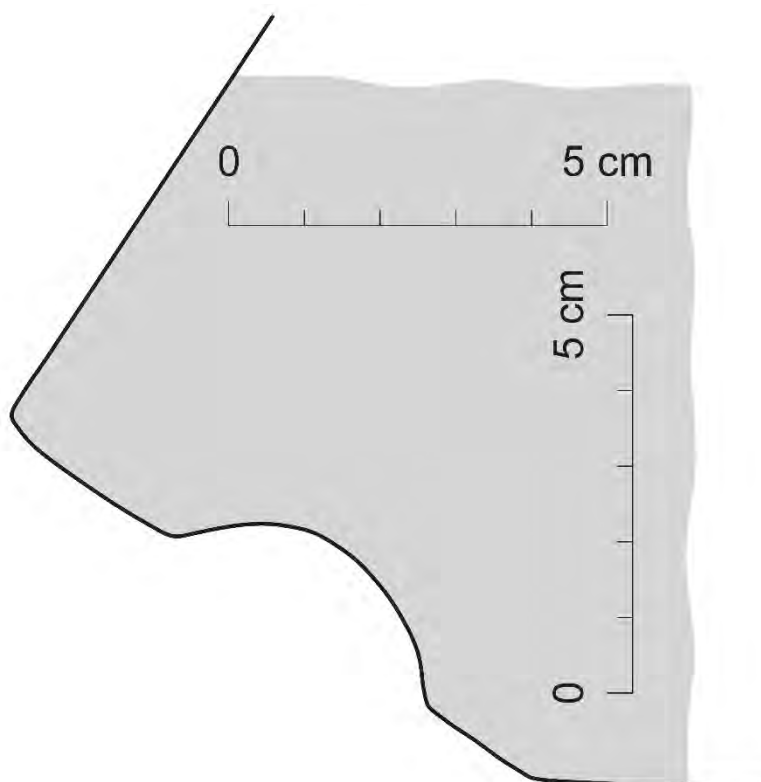
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil severní stojky východního okenního otvoru presbytáře.		

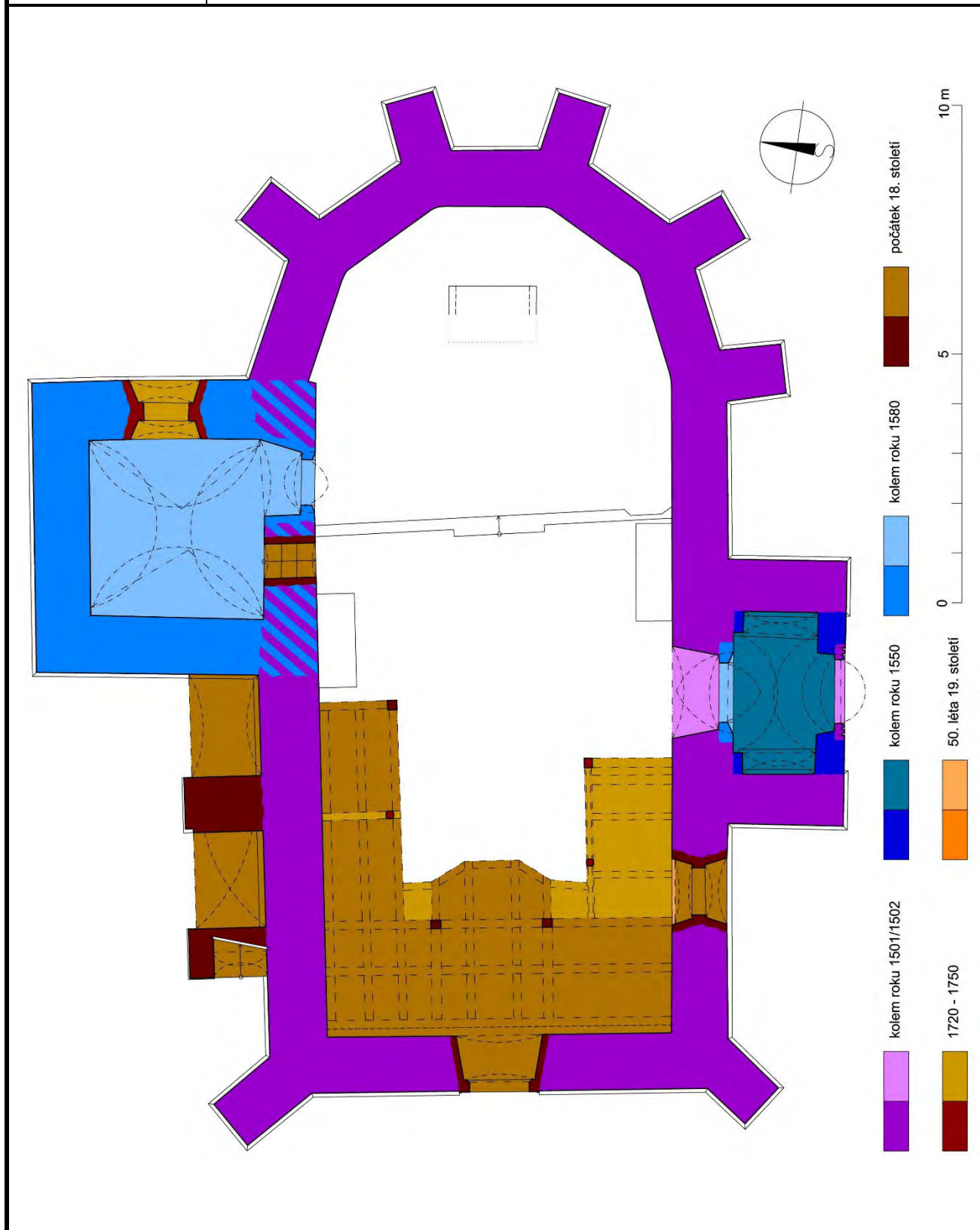

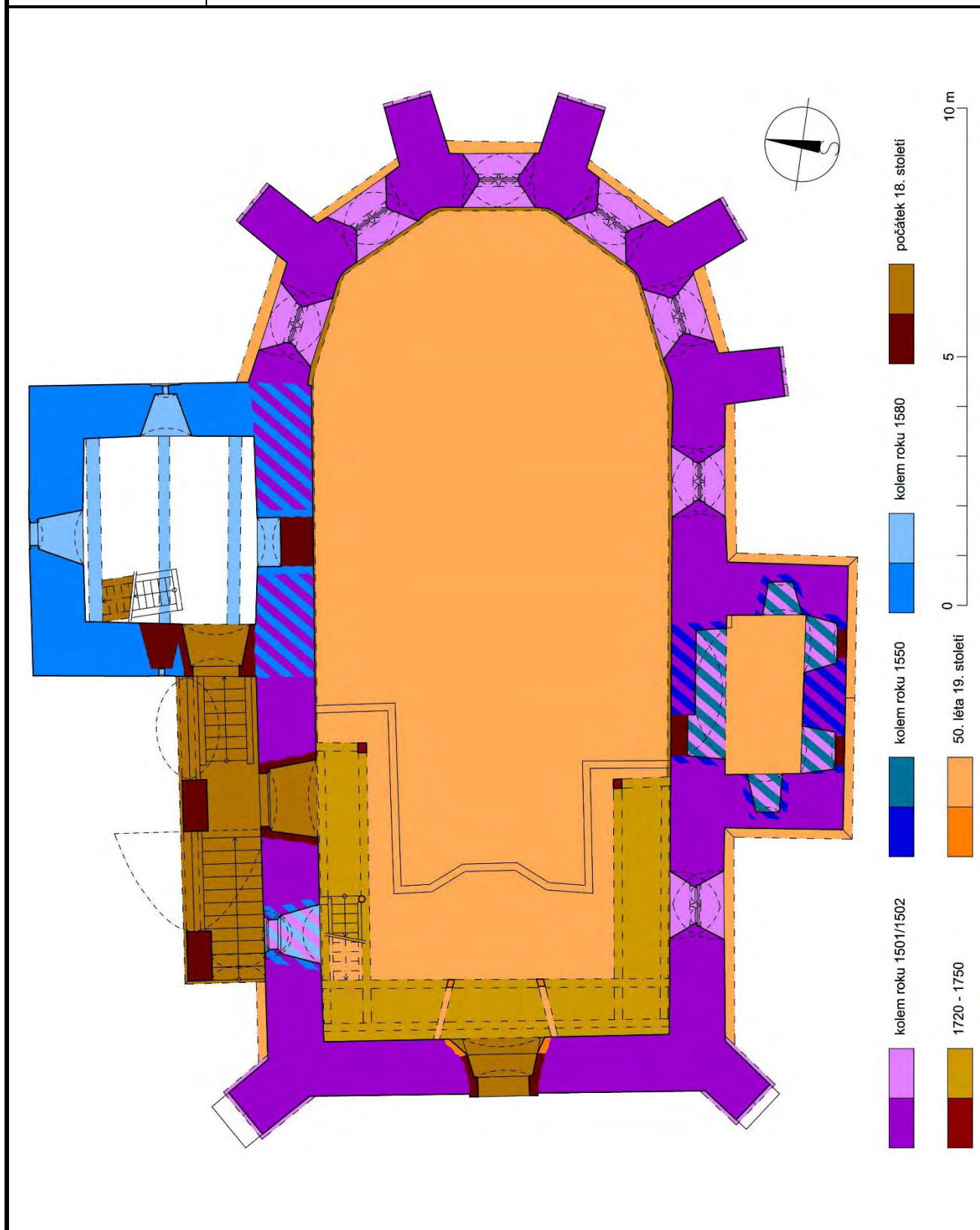
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil sedlové stříšky severozápadního opěrného pilíře lodi.		

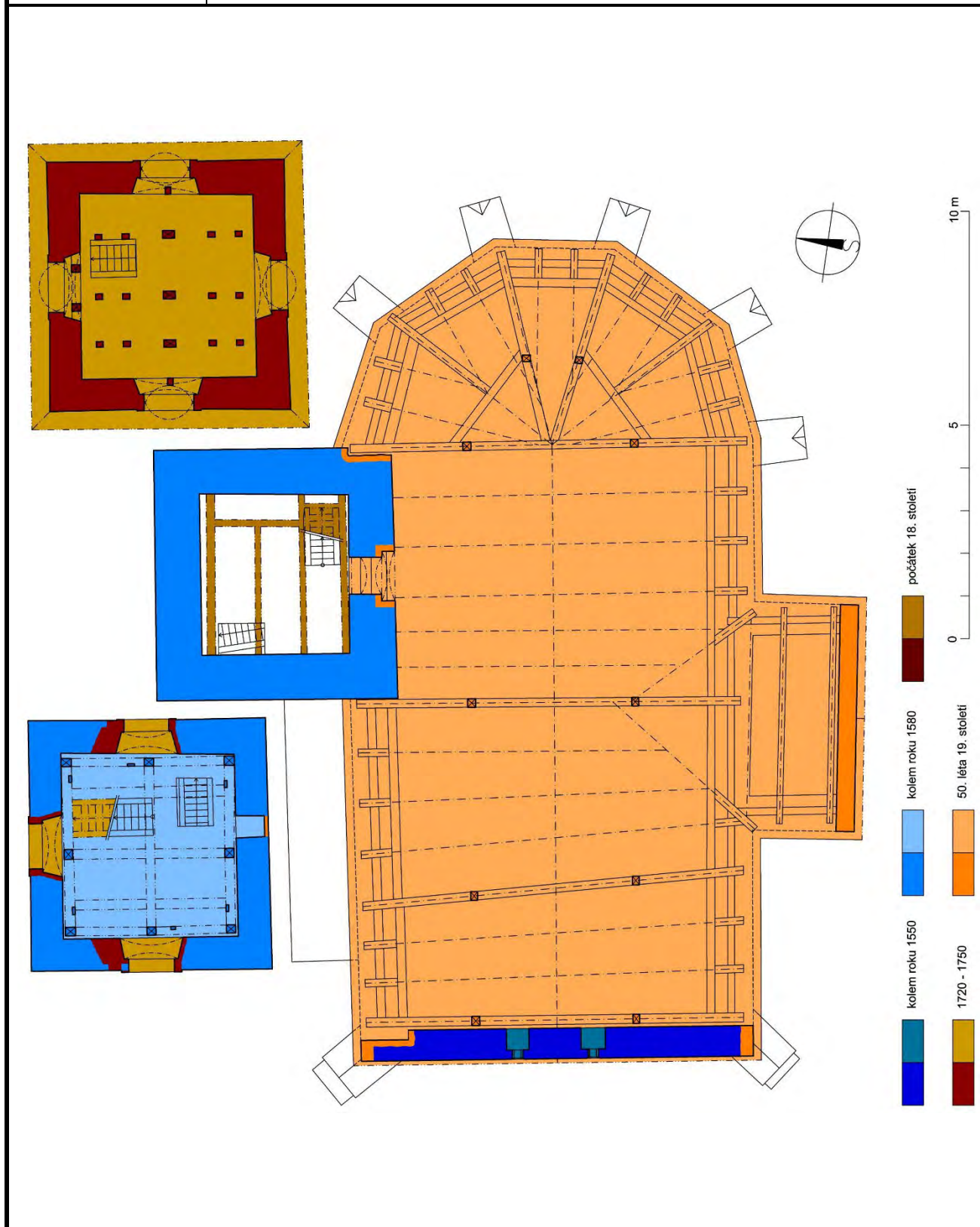
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Miroslav Nový	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice.		
Popis:	Půdorys na úrovni přízemí věže.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Miroslav Nový		Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec	
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice.			
Popis:	Půdorys na úrovni 1. patra věže.			

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Miroslav Nový	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec, Hana Ptáčková	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice.		
Popis:	Půdorys na úrovni 2. patra věže, 3. a 4. parta věže.		

objednal	NPU ÚOP v Ústí nad Labem	kraj / okres	Ústecký / Louny	nadmořská výška
adresa	skopec.jaroslav@npu.cz	obec	Břvany	zeměpisná šířka
telefon		ulice (orientační číslo)		zeměpisná délka
e-mail		číslo popisné		zpracoval
datum odběru	21. 9. 2018	objekt	kostel sv. Martina	datoval
				Panáček M.
				Kyndl T.

čís.	způsob oprac.	značka	tloušťka cm	délka cm	WK	konstrukce	popis prvku	poznámka	číslo vzorku	dřevina	počet letok. /bel	datum sklácení
3	T		20x22		A	stropy ve věži	strop 1. patra - prostřední trám		Y3401	smrk	41	1556/57?
4	T		20x22		A	stropy ve věži	strop 2. patra - Z prahový trám	2x	Y3402	dub	203 / 24	1580 I
5	T		21x22		A	rámová konstrukce ve 3. patře věže	J strana - středový sloupek		Y3403	dub	220 / 18	1580 I
6	T		22x22		A	rámová konstrukce ve 3. patře věže	středová stolice - vaznice		Y3404	dub	159 / 18	1580/81
7	T		16x22		A	zvonová stolice	prahový trám pod sloupky		Y3405	dub	137 / 15	1781/82
8	T		13x15		A	zvonová stolice	středová stolice - vnitřní S vzpěra		Y3406	dub	109 / 14	1781/82
9	T		18x22		A	zvonová stolice	samostatná zvonová stolice před S oknem		Y3407	jedle	57	-
A	T				A	lešení	odříznutý kuláč z vnější strany J stěny věže	foto 37, 38	Y3408	dub	18/7	1580 I
Y34břvany-kostelQU1 Y3402+03+04+08												
Y34břvany-kostelQU2 Y3405+06												

ce-ges04 x QU1 10,2; 11,4; 221; 72,4%; 0,54
ce-ges04 x QU2 4,44; 4,7; 65,3%; 137; 0,45
sm-cr05 x Y3401 1,8; 3,64; 78%; 41;

Archivní rešerše

Martin Ebel

převzato z Martin EBEL a Petr MACEK, *Břvany (okes Louny), kostel sv. Martina, stavebně historický průzkum*, Praha 1997, s. 1–6.

Dějiny lokality

Dějiny kostela

Dějiny kostela

Již samotné patrocinium břvanského kostela naznačuje jeho možný románský původ¹. Dějiny kostela v předhusitských Čechách však známe jen zcela zlomkovitě. Ojedinelá zpráva k roku 1407 uvádí zde probošství postoloprtského kláštera (*Cella iamuae vitae*) s proboštem Oldřichem², které však samozřejmě muselo zaniknout v husitských válkách, nejpravděpodobněji roku 1421³. Vzhledem k tomu, že zde nebyla vlastní farní správa, není uváděn kostel v hlavních písemných pramenech lucemburské doby - v registrech papežských desátků a konfirmačních knihách⁴. Jakoukoliv místní souvislost mezi předhusitským proboštvím a pozdějším kostelem sv. Martina nelze na základě dochovaných písemných pramenů ani potvrdit ani vyvrátit.

* * *

Zdejší kostel bývá tradičně datován do roku 1501 či 1502 dle okenního kamene (je uváděno zhruba ve formě „MĐH“) zazděného v kostnici s datem možným číst oběma způsoby. Zda zde stála jakákoliv stavba v 15. století, je na základě písemných pramenů nezjistitelné⁵. Poprvé se s údajem let 1501/1502 setkáváme ve zprávě zdejšího lokalisty Ignáce Vogela, která byla vypracována roku 1826 pro Eichlerovu (později Sommerovu) topografii a pro druhý díl pamětní knihy⁶. Existenci kostela zmiňují deskové zápisy ze 16. století (je připomínáno patronátní právo)⁷. Vogelův popis samozřejmě připomíná i zdejší zvon z roku 1581 od M. Brikcího z Cimperka, který byl pořízen za éry Veitmilův sídlících na Postoloprtech⁸. Již před třicetiletou válkou po krátké epizodě, kdy byly Břvany samostatným statkem, se staly součástí postoloprtského panství.

Jak dokazují katastry a pozemkové knihy, původně kvetoucí ves se za třicetileté války prakticky zcela vyliďnila a teprve od padesátých let byla znovu osazována. Obec patřila za třicetileté války Míchňům, od 1667 Sitzendorfům a od 1692 Schwarzenberkům; všechny rody preferovaly jako centrum panství Postoloprty. Osudy kostela sv. Martina v době třicetileté války neznáme, byl však filiální postoloprtské fary.

Dějiny kostela sv. Martina jsou pro období po třicetileté válce díky velmi kvalitně zachovanému archivu velkostatku dobře známy.

¹ Srv. Boháč, 1972, 45.

² ANM, Eichler. sb., G 912; Vlček a kol., 1997, 192.

³ V příspěvku k dějinám kostela z roku 1826 se připomíná, že místo, kde stojí dům lokalisty (fara), bývá nazýváno *na klášteře*, a v sousedních domech lze nalézt zbytky velkých budov - zdi a klenby

⁴ RDP, 1873, 69 násl.; LC 1 - 10/1867-1889.

⁵ V době husitských válek si obec Břvany přisvojilo město Louny, které si je podrželo až do roku 1454 přesto, že roku 1436 věnoval císař Zikmund Břvany a další ves za 500 kop českých grošů Benešovi z Kolovrat [AČ 1/1840, 495]. Lounští někdy před rokem 1444 zapsali Břvany Mikuláši Mnichovi z Kařeza, roku 1454 však muselo město Břvany vrátit králi, protože na ně neměli pravoplatný zápis. Mezi léty 1459 a 1514, tj. v době údajné stavby kostela, náležely k hradu Most.

⁶ Vogel zde nesouhlasí se starým čtením tohoto data v prvním dílu pamětní knihy, kde se uvádí datum 1582. Viz Děkaný úřad Postoloprty, AF Břvany, Liber memorabilium..., No I.; Memorabilienbuch... No 2, str. 10.

⁷ SÚA, DZV 67, fol. D14v; SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IA3N1.

⁸ Děkaný úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2, fol. 11; ANM, Eichler. sb., G 912. Text na zvonu dle pamětní knihy *Pro oslavenie jména pana Boha věčného slovnutý Brikcí zvonář z Cimperku na Novém Městě pražském osadník kostela do Břvan přináležejícím ku potřebě a nákladem jejich tento zvon jest udělán v pondělí po sv. Bartoloměji léta Páně 1581.*

- 1674: kadaňský truhlář zhotovil oltář za 80 zl. (polovina byla darem)⁹.
- 1680: výměna 6 oken. Zedníkovi zaplaceno 15 kr. za zřízení malého okna, bližší neuvedenému kadaňskému malíři 160 zl. za namalování oltáře¹⁰.
- 1681: pokrývači břidlice za část nové střechy a za opravu 13 zl. 18 kr. Uváděna modrá barva na nátěr oken¹¹.
- 1703: rozsáhlejší úpravy kostela za celkem 329 zl. 18 kr. 3 d. Dle účtů stavba nového kůru, bílení (účty za dřevo), zedníci probourali dveře ze sakristie na kazatelnu, dále probourání 2 dveří ve věži a zdi kostela, v kostele nad halou byl postaven jakýsi kus zdi, byly opraveny vnitřní i venkovní omítky (zednické práce za 98 zl.). Slatinský mlynář Andreas Bock postavil v kostele lešení, dále bylo placeno za dřevěný zárubeň, okna z tvrdého dříví, opravu střechy a nové venkovní schody se šindelovou stříškou (celkem 59 zl. 48 kr.). Žateckému truhlářskému mistru (jméno neuvedeno) bylo zaplaceno 49 zl. za novou kazatelnu¹².
- 1705: v kostele byly opraveny varhany¹³.
- 1720: Z 13. února 1720 pochází popis od Pavla Ignáce Bayera, dle kterého byla věž po straně velkého oltáře dvoupatrová, třetí patro se zvony byla ale jen vazba pobitá prkny, střecha byla špatná se šindelovou krytinou, celá vazba věže byla shnilá. Shnilé byly i trámy ležící na zdivu, zatímco prejzová střecha byla dobrá. Proto doporučil podtáhnout pod střechou nové trámy a dřevěnou část věže nahradit zděnou, cihelnou se zdivem 5/4 lokte silným do výše 8 loktů s malou římsou a zde měla být dle plánů (nedochovaly se) zřízena střecha věže s krytinou z prejzů, plechu i ze šindele. Zednické práce měly stát 108 zl., tesařské 120 zl., pokrývačské 12 zl., 6 plechů 144 zl., námezní práce 54 zl., plechový knoflík 4 zl., pozlacení mříže 10 zl., 15 trámů k podtažení krovu - 15 zl., 2 kopy prken k obednění - 14 zl., 30 kop hřebíků na prkna - 3 zl., dřevo na zvonovou stolicí - 15 zl.; celkem 499 zl. 30 kr. Do úpravy nebylo započteno dalších 15 čtv. sáhů kamene, 6000 cihel, 2000 háků, 2700 prejzů, 60 strychů vápna a dalších 24 str. na střechu. Dle celkového účtu s bližší nespecifikovanými pracemi v kostele proběhly větší dílem práce za celkem 478 zl. 59 kr. 4 1/2 d. Bližší uvedená byla pouze výměna dveří i se zárubněm (nové dvojité hnědě natřené), dále je uváděna jakási bližší neupřesněná práce na stavbě věže pod vedením tesařského mistra Nezbedy (74 zl. 46 kr. 4 1/2 d.)¹⁴.
- 1721: pokračování prací z minulého roku (celkový náklad 167 zl. 26 kr. 3 d.). Konkrétně uváděn nový knoflík na kostelní věži¹⁵.
- 1724: tesařský mistr Nezbeda dodal na věž se zvony okenice proti zatékání na kostelní podlahu za 4 zl. 15 kr. 1734: proběhla stavba kostnice pod vedením bližší nejmenovaného políra (náklad 68 zl. 10 kr.)¹⁶.
- 1747: truhlář Mainolf vyrobil 6 nových okenních rámců za 11 zl. 30 kr.¹⁷.
- 1749: zedníci vybourali v sakristii 2 okna a do velkého osadili mříž. V následujících tři-

⁹ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα18-knihy.

¹⁰ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα18-knihy.

¹¹ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα18-knihy.

¹² SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα18-knihy.

¹³ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα18-knihy.

¹⁴ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα11o; IIIKα18-knihy.

¹⁵ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα18-knihy.

¹⁶ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα18-knihy.

¹⁷ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα18-knihy.

- ceti letech máme doklady jen o zcela podružných úpravách¹⁸.
- 1787: zřízena lokálie.
- 1818: rozpočet zednického mistra na nutnou přestavbu břvanského filiálního kostela, kde byly prohnuté, z velké části shnilé trámy, prejzová střecha rovněž potřebovala opravu. Práce měly přijít na 2641 zl. 32 kr., avšak nevíme, zda byly provedeny¹⁹.
- 1824: inventář kostela, který zmiňuje nápis na kostele související se stavbou s datem 1502. V kostele byly 2 vstupní dveře, 6 velkých a 3 malá okna, jedny dveře, které se jeví jako později zastavěné, celý byl krytý prejzy a jeho stavba byla odhadována na 512 zl. konvenční měny. V kostele byl renovovaný velký dřevěný štafírový oltář sv. Martina biskupa (24 zl.), po pravé straně Panny Marie ze dřeva, ostatní byly malovány na stěně. Vlevo byl stejný oltář sv. Jana Nepomuckého se zavěšeným taliřem. Positiv byl odhadován na 45 zl, 16 lavic z měkkého dřeva na 4 zl., dvě malá klekátka na 2 zl. 8 kr., zповědnice na 35 kr., 3 zvony na 884 zl., mramorová křtitelnice se dřevěným víkem na 18 zl.²⁰
- 1826c: dva postranní oltáře, jejichž malba byla dle pamětní knihy znetvořena, byly zcela nově zřízeny za 400 zlatých vídeňské měny²¹.
- 1837: kříž s knoflíkem na kostelní věži se zřítíl a prorazil otvor do střechy.
- 1847: rozpočet zednického mistra G. Heinricha na opravu kostelní ohradní zdi s podezděním.
- 1856: povýšení lokálie na faru²².
- 1857: vzhledem k nedostatečné kapacitě kostela byl vypracován cítilibskou stavební správou (Pabutzky) návrh na rozšíření kostela s plánem a na začátku následujícího roku schválen rozpočet (celkem 4423 zl. 59 kr.). Měla být odstraněna čelní zeď kostela, podlaha sejmuta spolu se závadným kůrem a znovupostaven jednoduchý s chodbou, dále napojení závadného krovu a impregnace terem, pokrytí taškami místo prejzů, dílem obnoven závadný záklopový strop, opraveny omítky kostela i věže s bílením. Vzhledem k rozšíření kostela měla být probourána a znovu vyzděna hřbitovní zeď. Do tohoto roku evidentně spadá nedatovaný plán zachycující torzo renesančního štítu nad předsíní kostela²³.
- 1858: po delším jednání byly práce finančně zredukovány a od prodloužení upuštěno - uvádí se obecně jen oprava kostela a věže (krovu, střech, omítek, bílení, oprava rákosového stropu). Rozpočet poté zněl na 1551 zl. 18 kr. konvenční měny a vydražená pachtovní částka (zednický mistr Johann Staniek ze Žatce) - na 1516 zlatých konvenční měny.
- 1859: práce rozšířeny na opravu omítek věže (žatecký zednický mistr Anton Grim). Pamětní kniha veškeré práce uvádí až pod rok 1859: orákosování špatného rákosového stropu, strop kostela zvýšen, překrytí střechy, oprava věže, kostel vně omítnut a obílen. Kazatelna a hlavní oltář štafírován Wenzlem Maxem, lavice natřel olejovou barvou zednický mistr (sic!) Wenzl Schmidt²⁴.

¹⁸ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα18-knihy.

¹⁹ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IA3Kα14a.

²⁰ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IA3Kα14k.

²¹ Děkanský úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2, fol. 18.

²² Děkanský úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2, fol. 64.

²³ Viz: SOA Český Krumlov, i.č. 4012, sign. 15h-1, plán č. 4011.

²⁴ Děkanský úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2, fol. 65.

1860: návrh stavitele Wenzla Vogla na rozšíření hřbitova²⁵.
 1861: rozšíření hřbitova²⁶.
 1873: rozpočet na opravu střechy věže kostela (191 zl.) a na osazení 4 nových oken²⁷ [].
 1874: oprava věže, osazeno 6 nových oken do presbytáře, zvony byly nově osazeny²⁸.
 1894: kostel byl zvenku nově opraven a natřen. Byla pořízena nová makovice, přestože stará nebyla zcela shnilá. Práce provedli stavitel a polír Brünnler ze Břvan a tesařský mistr Gobsch ze Břvan²⁹.
 1907: kostel i fara byly důkladně opraveny bez další specifikace³⁰.
 1908: postaven nový Boží hrob³¹.
 1912: pořízen nový skleněný lustr od firmy Heindl z Vídně³².

Fara, bývalá lokálie:

1785: dle letopočtu stavba budovy³³.
 1786, 12. prosince se zavázalo reversem břvanské představenstvo budovu pro duchovního udržovat v dobrém stavebním stavu.
 1787, únor, březen: několik dílčích rozpočtů na břvanskou a skupickou kaplanku; vzájemné vztahy rozpočtů nejsou zcela jasné. Nedatované vyúčtování na 1907 zl. 37 kr. Ke spisům dvě nedatované a nepodepsané plánové přílohy, přičemž není jasné, zda přízemní stavba byla variantou pro Břvany či byla přímo určena pro Skupice³⁴.
 1788, 25. února již budova stála³⁵.
 1824: popis budovy lokálie: *budova lokálie stojí asi 60 kroků od kostela... je postavena z kamene, je jednopatrová se šindelovou střechou, dole jsou dva malé pokoje, kuchyně, 2 kvelby a sklep. V horním patře jsou dva malé a jeden velký pokoj, v současnosti vše v dobrém stavu. Vedlejší budovy obsahují toliko jednu stáj pro dvě krávy a 3 malé chlévky pod jednou šindelovou střechou. Dále jsou budovy ohrazeny dokola 2 1/2 lokte vysokou zdí s bránou z prken. Stavba těchto budov lokálie je... z roku 1784*³⁶.

²⁵ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IA3α14a.

²⁶ Děkaný úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2, fol. 65.

²⁷ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IA3α14a.

²⁸ Děkaný úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2.

²⁹ Děkaný úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2.

³⁰ Děkaný úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2.

³¹ Děkaný úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2.

³² Děkaný úřad Postoloprty, AF Břvany, Memorabilienbuch..., No 2.

³³ SOkA Louny, Archiv obce Břvany, ev. č. 76.

³⁴ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα11o.

³⁵ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IIIKα7a-b.

³⁶ SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IA3Kα14k.

Archivní prameny	<p><u>Státní ústřední archiv v Praze [SÚA]</u> <u>Desky zemské [DZV]</u> Kvatern 67., 1584-1586. Poznámka: ve spisech státní památkové správy nejsou spisy k břvanskému kostelu.</p> <p><u>Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka v Českých Budějovicích</u> <u>Velkostatek Postoloprty</u> IA3N1. IIIKα7a, b, IIIKα11o, IIIKα18-knihy, Weberschaner Kirche Buch; IA3Kα14a, k.</p> <p><u>Okresní archiv v Lounech</u> <u>Archiv obce Břvan (AO)</u> ev. č. 74, Chronik der Volkshule Weberschan 1895-1921. 75, Chronik der Volkshule Weberschan von 1921. 76, Domovědný sborník české obecné školy ve Břvanech. 77, Školní kronika od r. 1944/45 do roku 1967. 78, Školní kronika ZDŠ 1.-5. postupný ročník ve Břvanech.</p> <p><u>Děkanský úřad Postoloprty</u> Břvany - Liber memorabilium No I, 1787. Memorabilienbuch bei des Localie Weberschan, No 2., 1823.</p> <p><u>Archiv Národního muzea (ANM)</u> <u>Eichlerova sbírka</u> i.č. G 912 - panství Postoloprty.</p>
Literatura	<p>Literatura Anděl R. a kol., <i>Hrady, zámky a tvrze</i>, sv. III., Severní Čechy, Praha 1981. Boháč Z., <i>Patrocinia románských kostelů v Čechách</i>; Historická geografie 8, Praha 1972, 31 - 51. Hobzek J., <i>Kláštery v českých zemích</i>, Praha 1987. Poche E. a kol., <i>Umělecké památky Čech</i>, sv. 1., Praha 1977. Profous A., <i>Místní jména v Čechách</i>, sv. 1., Praha 1947. Schaller J., <i>Topographie des Königreichs Böhmen</i>, sv. 7., Praha - Vídeň 1787. Sommer J. G., <i>Das Königreich Böhmen</i>, sv. 14., Praha 1846. Veselý J., <i>Geschichte der fürstlich Schwarzenbergschen Domaine Postelberg</i>, Praha 1893. Vlček P., Sommer P., Foltýn D.: <i>Encyklopedie českých klášterů</i>, Praha 1997.</p>
Plány	<p><i>Archiv český (AČ)</i>, sv. 1., Praha 1840. <i>Libri confirmationum [LC]</i>, sv. 1-10., (1357-1436), Praha 1867 - 1889. <i>Registra decimarum papalium [RDP]</i>, ed. W.W. Tomek, Praha 1873.</p>

Prameny vydané

a/ katastrální

Indikační skizza, 1843, 1:2880, [SÚA, IS, Žatecko 387, 1843].

b/ kostel

Weberschan, s.d. Stavební správa Cítoliby, bez měř. půdorys, jižní fasáda [SOA Český Krumlov, i.č. 4012, sign. 15h-1, plán č. 4011].*Bau und Aufnahmsplan lit. C zur Verlängerung der Kirche und Überbindung des mangelbaren Dachstuhles samt Sturzboden Erneuerung dann Erweiterung des Friedhofes bei der Weberschaner Kirche*, 1. 4. 1857, Pabutzky, grafické měř., půdorys, pohled, řez.*Aufnahmsplan zur Erweiterung des Friedhofes bei der Weberschaner Kirche an der Südseite ...*, 28. 3. 1860, stav. Wenzl Nogl, 28. 3. 1860, půdorys kostela a hřbitova [SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IA3Kα14a].*Plan der Pfarrkirche zu Weberschan*, 1885 [SOA České Budějovice, Vs Postoloprty, sign. IA3Kα14a].

C/ fara